

QAÇQINLARIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN PROBLEMLƏRİNİN HƏLLİ İLƏ BAĞLI KEÇİRİLMİŞ MÜŞAVİRƏDƏ NİTQ

Prezident sarayı

21 iyun 2005-ci il

Bugünkü müşavirə qaçqınların və məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli ilə bağlıdır. Hesab edirəm ki, bu məsələ gərək geniş müzakirə olunsun. Əldə edilmiş nailiyyətlər haqqında məruzə edilsin və ən önəmlisi, mövcud olan problemlər haqqında da gərək fikir mübadiləsi aparaq.

Azərbaycan üçün bu problem ən çətin, ən ağırlı problemdir. Ermənistan dövlətinin və erməni millətçilərinin Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizi işğal edilib və etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində 1 milyondan artıq soydaşımız qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşüb. Uzun illərdir ki, danışıqlar prosesi gedir, amma əfsuslar olsun ki, bu günə qədər heç bir nəticə əldə edilməyibdir. Bunun da səbəbi Ermənistan tərəfinin qeyri-konstruktiv mövqe tutması və beynəlxalq ictimaiyyətin, o cümlədən problemin həlli ilə bilavasitə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupunun bu məsələdə qəti mövqeyini bildirməməsidir.

Son müddət ərzində Minsk qrupunun fəaliyyətində müsbətə doğru dönüş müşahidə olunur, danışıqlar prosesi intensivləşibdir. Xarici işlər nazirləri səviyyəsində artıq Praqa prosesi adlandırılan danışıqlar prosesi gedir, eyni zamanda, prezidentlər də vaxtaşırı görüşürlər. Son vaxtlar danışıqlar prosesində müsbət meyllər görünməkdədir. İlk növbədə, Azərbaycanın qətiyyətli mövqeyi ona gətirib çıxarıb ki, beynəlxalq ictimaiyyət bu məsələyə daha ədalətli yanaşmağa başladı. Azərbaycanın diplomatik

səyləri nəticəsində dünyanın müxtəlif təşkilatlarında bu məsələ gündəliyə salınır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı bu məsələni gündəliyə salıbdır. Avropa Şurasında reallığı əks etdirən qətnamə qəbul edilibdir və orada açıq-aydın göstərilir ki, Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüz edibdir, etnik təmizləmə siyasəti aparıbdır və bu siyasət nəticəsində 1 milyon azərbaycanlı qaçqın, köçkün vəziyyətinə düşmüşdür.

Deyə bilərəm ki, indiyədək beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən bu qədər açıq-aydın, kəskin qərar qəbul edilməmişdir. Biz bu səyləri davam etdirəcəyik. Artıq heç kimə sirr deyil və bu, artıq etiraf olunur ki, Ermənistan Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasəti aparır və ATƏT-in son müddət ərzində bölgədə olmuş fakt-araşdırıcı missiyası da bunu təsdiq edir. Eyni zamanda, işğal olunmuş torpaqlarda ermənilərin qeyri-qanuni məskunlaşdırılması faktı da öz təsdiqini tapıbdır.

Ermənistan üçün bu işğalçılıq siyasətini aparmaq gələcəkdə çox çətin olacaqdır. Çünki dünya tam başqa istiqamətdə inkişaf edir. Dünyada gedən qloballaşma prosesləri, bizim Avropa İttifaqı ilə sıx əməkdaşlığımız, dünyada gedən demokratikləşmə prosesləri artıq təcavüzə əsaslanan siyasəti qəbul etmir və onu inkar edir. Azərbaycanın siyasəti və mövqeyi yalnız və yalnız beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanır. O da ondan ibarətdir ki, hər bir ölkənin, o cümlədən Azərbaycanın ərazi bütövlüyü gərək toxunulmaz olsun. Mən şübhə etmirəm ki, görülən işlər, apardığımız siyasət nəticəsində, diplomatik səylərimizin nəticəsində, eyni zamanda Azərbaycanın iqtisadi potensialının güclənməsi nəticəsində biz bu məsələnin danışıqlar, sülh yolu ilə ədalətli həllinə nail olacağıq. Biz buna ümid edirik.

Sülh danışıqlarının potensialı hələ ki, tükənməyibdir. Əgər sülh danışıqlarına ümid varsa, biz gərək bu ümidi axıra qədər sınıyaq və çalışaq ki, buna nail olaq. Ancaq eyni zamanda, iqtisadi potensialımızı, o cümlədən hərbi potensialımızı gücləndirməliyik və bu istiqamətdə işlər görülür.

Qaçqınlar və məcburi köçkünlər Azərbaycanda ən ağır vəziyyətdə yaşayan insanlardır. Bizim hamımızın vəzifəsi ondan

ibarətdir ki, həm dövlət tərəfindən, eyni zamanda qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən, özəl sektor tərəfindən onlara öz köməyimizi göstərək. Ancaq əlbəttə ki, dövlətin siyasəti bu sahədə müstəsna rol oynayır.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev bu məsələyə də im böyük diqqət göstərirdi, çoxlu görüşlər, müşavirələr keçirmişdi. Azərbaycanda bu məsələyə dair çoxlu qanunlar qəbul edilədir. 1998-ci və 2004-cü illərdə iki dövlət proqramı qəbul olunubdur. Bilirsiniz ki, Azərbaycanda ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılan Neft Fondundan ilk vəsait məhz qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına yönəldilmişdir. Ümumiyyətlə, bu günə qədər Neft Fondundan 400 milyard manat vəsait ayrılmışdır və qaçqınların, köçkünlərin yeni şəraitlə təmin olunması prosesi gedir. 2003-cü il oktyabrın əvvəllərində Biləsuvar rayonunda yeni qəsəbənin açılışı oldu. Çox müasir bir qəsəbədir. Orada həm evlər tikilmişdir, həm də infrastruktur mövcuddur. Xəstəxanalar, təhsil ocaqları, işıq xətləri, yol infrastrukturunu – yəni hər şey müasir tələbata uyğundur.

Xatırlayıram, o qəsəbənin açılışı zamanı çıxışında demişdim ki, Azərbaycanda bir dənə də çadır şəhərciyi qalmamalıdır. Biz bütün çadır şəhərciklərini ləğv edəcək və onların əvəzində yeni, müasir qəsəbələr, şəhərciklər salacağıq. Həmişə olduğu kimi, öz sözümə sadıq qalaraq bu gün məmnunluq hissi ilə deyə bilərəm ki, bu proses uğurla aparılır. İndi Ağdam rayonunun ərazisində böyük tikinti gedir. Bərdədə çətin, ağır şəraitdə çadırlarda, yük vaqonlarında məskunlaşmış soydaşlarımız yaxın vaxtlarda müasir evlərə köçürüləcəklər. Amma onu da bilməliyik ki, bu da müvəqqəti məskunlaşmadır. Azərbaycan torpaqları işğaldan azad olunandan sonra orada, işğaldan azad edilmiş torpaqlarda yeni şəhərlər tikəcəyik, yeni infrastruktur yaranacaqdır. Çünki orada hər şey dağılıbdır. ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyasının qənaətinə və məruzəsinə görə, işğal olunmuş torpaqlarda bir dənə də obyekt, bina qalmayıbdır. Erməni vandalları oradan qəni-

mət kimi, hər şeyi aparmışlar. Nəyi apara bilməmişlərsə, yerlə yeksan etmişlər.

Amma biz torpaqları azad edəndən sonra yeni, gözəl şəhərlər tikəcəyik. Buna bizim imkanımız çatır. Azərbaycanın iqtisadi potensialı günü-gündən artır. Maliyyə imkanlarımız artır. Əlbəttə ki, biz bu imkanları, ilk növbədə, Azərbaycanda ən çətin vəziyyətdə yaşayan insanların güzəranının yaxşılaşmasına yönəltməliyik. Mən şübhə etmirəm ki, biz bu məqsədə çatacağıq.

Saatlı və Sabirabad rayonlarında çadır şəhərciklərində yaşayan soydaşlarımızı da yeni şəhərciklərə köçürəcəyik. Ancaq eyni zamanda onu da bilirəm ki, digər qaçqınlar və məcburi köçkünlərin də yaşayış səviyyəsi o qədər də yaxşı deyil. Onlar ictimai binalarda, məktəblərdə, pansionatlarda, yataqxanalarda məskunlaşmışlar. Hesab edirəm ki, indiki dövrdə biz yeni qəsəbələrin tikilməsi ilə paralel olaraq həm də yataqxanalarda məskunlaşan soydaşlarımızın köməyinə gəlməliyik. Artıq Dövlətqaçqınkoma müvafiq göstərişlər verilibdir. İndi smeta hazırlanır və hazır olan kimi buna da vəsait ayrılacaqdır. Biz gərək yataqxanaları da yüksək səviyyədə təmir etdirək.

Bu problem bizim hamımızın problemidir və hamımız da həll etməliyik. İndiki mərhələdə əsas problem odur ki, qaçqınların, köçkünlərin vəziyyətini biz maksimum dərəcədə yüngülləşdirək. Bunu etmək üçün hökumət əlindən gələni edir və biz bu işi, bu siyasəti bundan sonra da aparacağıq.

Onu da qeyd etməliyəm ki, qaçqınlar və köçkünlər arasında yoxsulluğun səviyyəsi çox yüksəkdir. Ümumiyyətlə, Azərbaycanda yoxsulluğun azaldılması istiqamətində böyük işlər görülüb və son il yarım ərzində yoxsulluq şəraitində yaşayanların sayı 49 faizdən 40 faizə enibdir. Qaçqın və köçkünlər arasında bu, 72 faiz təşkil edir. Bu çox yüksək rəqəmdir. Biz gərək bu məsələyə də diqqət yetirək.

Bu gün Azərbaycanda özəl sektorun inkişafına böyük diqqət göstərilir, kreditlər ayrılır. Hesab edirəm ki, gələn il bu kreditlərin həcmi gərək iki dəfə artıraq. Əlbəttə ki, bu məsələni həll edərək gərək qaçqın və köçkünləri də yaddan çıxarmayaq və ça-

lısaq ki, onların arasında yoxsulluğun səviyyəsi aşağı düşsün. Biz bütün bu məsələləri bu gün müzakirə edəcəyik və hesab edirəm ki, müzakirənin nəticəsində yeni addımlar atılacaqdır.

İndi isə sözü Baş nazirin müavini, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Əli Həsənova verirəm.

Ə l i H ə s ə n o v: Zati-aliləri, möhtərəm cənab Prezident!

Ölkənin ən həssas problemi olan qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial problemlərini bu gün belə geniş tərkibdə müzakirəyə çıxarmaqla Siz beynəlxalq ictimaiyyətə və ölkə ictimaiyyətinə bir daha nümayiş etdirirsiniz ki, bu, ölkənin ən vacib, ən ağır və ən prioritet problemidir. Cənab Prezident, fürsətdən istifadə edərək o insanların Sizə olan böyük hörmət və ehtiramını yetirirəm.

Cənab Prezident, Sizin tapşırığımızla biz 1988–2005-ci illər ərzində bu sahədə görülmüş bütün işləri, gedən prosesləri həm siyasi, həm də iqtisadi baxımdan toplu şəkildə təhlil edərək material hazırladıq. Onu Sizə təqdim etmişik. Bu material müşavirə iştirakçılara da təqdim olunubdur. Bu material 4 hissədən ibarətdir. Birinci hissədə ərazilərin işğalı, erməni təcavüzkarlarının törətdikləri əməllər, bütün infrastrukturun dəyəri, dəymiş ziyan, o dövrdə insanların yerləşdirilməsi, bugünkü vəziyyəti, bütün sosial-texniki infrastrukturun əvvəlki və bugünkü vəziyyəti tam əhatə olunubdur. Yəni, birinci hissədə bu istiqamətdə istənilən suala cavab tapmaq mümkündür. İkinci hissədə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin 10 il müddətində bu sahəyə ayırdığı diqqət və qayğı, onun gördüyü bütün işlər xronoloji qaydada öz əksini tapıbdir. Üçüncü hissədə Sizin prezidentlik fəaliyyətiniz dövründə görülmüş işlər əhatə olunubdur. Dördüncü hissədə isə beynəlxalq donor ölkələrin və təşkilatların bu istiqamətdə gördüyü bütün işlər öz əksini tapıbdir. Hazırda bu material ingilis, rus, ərəb dillərinə tərcümə olunubdur. Biz bunu ölkəmizdə olan bütün beynəlxalq qurumlara, səfirlərə və xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən bizim səfirlərimizə paylayacağıq. Çünki burada istənilən suala cavab tapmaq mümkündür.

Bu gün dünyada 17 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkün var. Təəssüflər olsun ki, onların bir milyonu dünyanın çox kiçik parçası olan 8 milyonluq Azərbaycanın payına düşmüşdür. Dünyada olan qaçqın və köçkünün 6 faizi Azərbaycandır. Bunun özü bir daha göstərir ki, bu, Azərbaycan üçün nə qədər ağır bir problemdir. Beynəlxalq təşkilatlar və bəzi dövlətlər bu problemin siyasi yolla həllini uzadaraq ondan bir vasitə kimi istifadə etməklə Azərbaycana təsir və təzyiq göstərilir.

Azərbaycandakı həmin insanların 311 mini qaçqınlardır. Bunun 250 mini Ermənistandan qovulmuş soydaşlarımız, 50 mini 1992-ci ildə Səmərqənd hadisələri ilə əlaqədar Özbəkistandan qovulmuş Axıska türkləridir. Qalan 11 min nəfər isə üçüncü ölkələrdən olan və sığınacaq axtaran şəxslərdir. Bunlar əsasən Çeçenistandan, Əfqanıstandan, İraqdan, Fələstindən və digər ölkələrdən olan qaçqınlardır. Üçüncü qrupa daxil olan çeçenlərlə bağlı bizim bir problemimiz var. Rusiya tərəfinə bir neçə dəfə müraciət etmişik ki, onların şəxsiyyətini müəyyənləşdirmək üçün bizə kömək etsinlər. Çünki onların hamısı Azərbaycana qeyri-leqal yolla daxil olub. Təəssüflər olsun ki, hələ bir müsbət nəticə əldə edə bilməmişik. Lakin məlumat üçün bildirirəm ki, sığınacaq axtaran qaçqınların hamısı bizim qoşulduğumuz beynəlxalq konvensiyanın tələblərinə uyğun olaraq, ölkəmizdə bütün güzəştlərdən istifadə edirlər. Hətta biz onlara qaçqın statusu verilməsinə də başlamışıq.

Cənab Prezident, həm 1988-ci ildə soydaşlarımız Ermənistandan qovularkən, həm də 1992-ci ildə məcburi köçkün problemi yaranarkən o dövrdəki hakimiyyət bu insanların yerləşdirilməsində çox ciddi qüsupurlara yol vermişdir. Ona görə də hazırda bu insanların məskunlaşması ilə bağlı demoqrafik vəziyyətdə müəyyən problemlər var. Hətta bəzi bölgələrdə, demək olar ki, qaçqın və məcburi köçkün yoxdur. Yaxud bəzi yerlərdə onların sayı çox cüzipdir və son dövrlərdə bir qismi də o ərazilərdən çıxarılıbdır. Hesab edirik ki, bu problemin həllində Sizin müdaxiləyə ehtiyac vardır.

Hazırladığımız materialda işğal olunmuş əraziyə dəymiş ziyan da göstərilibdir. Zıyan 60 milyard dollar həcmindədir. Lakin, cənab Prezident, bizim belə bir təklifimiz var ki, beynəlxalq təşkilatları, donor ölkələri və təşkilatları, beynəlxalq humanitar təşkilatları cəlb edib Azərbaycan hökuməti ilə birlikdə böyük qayıdış proqramını hazırlamaq və dəymiş ziyanı bir daha dəqiqləşdirmək lazımdır. Çünki sabah torpaqlar işğaldan azad olunarkən hər bir donor bizdən bu proqramı istəyəcəkdir. Bu proqram olmadan, təbii ki, heç bir donor vəsait ayırmayacaqdır.

Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev xalqın tələbi ilə ikinci dəfə hakimiyyətə gələndən sonra 10 illik fəaliyyəti dövründə bu sahəyə çox ciddi diqqət və qayğı göstəribdir. Mən vaxt almaq üçün yalnız bəzi məqamları müşavirə iştirakçılarının nəzərinə çatdırıram.

10 il ərzində cənab Heydər Əliyev xarici ölkələrin prezidentləri, beynəlxalq qurumların rəhbərləri, ATƏT-in, onun Minsk qrupunun rəhbərləri ilə 725 görüş keçiribdir. 43 fərman və sərəncam imzalayıbdır. Bu fərman və sərəncamların icrası üçün Milli Məclis 23 qanun, Nazirlər Kabineti isə 192 qərar qəbul edibdir. Qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial probleminin həllinə yönəldilən vəsaitin həcmi on il ərzində 90 dəfə artırılıbdır. Yəni 1993–2003-cü illər arasında bu rəqəm 90 dəfə artıbdır. Yemək xərcləri 60 dəfə, kommunal xidmət xərcləri 120 dəfə artırılıbdır. 1994-cü ildə atəşkəsə nail olunubdur. ATƏT-in 1994, 1996, 1999-cu illərdə Budapeşt, Lissabon və İstanbul zirvə toplantılarında çox diplomatik gedişlər edilibdir. Xüsusən Lissabon sammitində cənab Heydər Əliyev tərəfindən atılmış addımın, ümumiyyətlə, müasir dünyanın diplomatiya tarixində analoqu yoxdur. Bunu bütün beynəlxalq təşkilatlar da, dünyanın çox təcürübəli diplomatları da qeyd edirlər.

Cənab Heydər Əliyev tərəfindən birmənalı şəkildə göstəriş verilmişdi ki, ölkəyə gələn bütün nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri, xarici ölkənin rəhbərləri məcburi köçkünlərin yaşayış

tərzi ilə mütləq tanış olsunlar. Bu tapşırıq mütləq yerinə yetirildi və hesab edirik ki, bunun icrası bu gün də davam etməlidir.

Hamiya məlumdur ki, cənab Heydər Əliyev 3 fərman imzalayaraq qaçqın və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün çadır şəhərciklərinin ləğvinə başlamışdı. Bu gün biz bu sözü çox asanlıqla deyirik ki, üç fərman imzalayıbdır. Ancaq hamımızın çox yaxşı yadındadır ki, cənab Heydər Əliyev onları imzalayanda Beynəlxalq Valyuta Fondu qəti etirazını bildirdi ki, bu vəsaiti bura yönəltmək olmaz. Ancaq cənab Heydər Əliyev özünəməxsus diplomatik gediş edərək, 2001-ci ildə məhz bugünkü gün Təhlükəsizlik Şurasının iclasını keçirdi və bu məsələni müzakirə etdi. Beynəlxalq ictimaiyyətə bir daha nümayiş etdirdi ki, bu, Azərbaycanın ən ağır problemidir və Azərbaycanın neftdən əldə olunan ilk vəsaiti məhz buna yönəlməlidir.

Cənab Prezident, biz bu gün o fərmanların konkret nəticələrini görürük. Biz burada, sadəcə, iki məqamı göstərmişik. Bu, tikilmiş qəsəbələrin bugünkü vəziyyətidir. Bu isə Sizin səfər etdiyiniz qəsəbədir, yaşıllığın içərisindədir, taxıl əkilib, bir kvadratmetr boş yer qalmayıbdır. Bunlar isə müxtəlif rayonlarda qaçqınlar üçün tikilən qəsəbələrdir.

Bu Sizin səfər etdiyiniz həmin qəsəbədəki məktəbdir. Həmin üç fərman əsasında Ağdamda, Biləsuvar və Füzulidə tikilən qəsəbələrdir. Bu cür yaşıllığın içərisindədir. İl yarım ərzində bu qəsəbələr, görün necə yaxşı vəziyyətə düşübdür.

Cənab Prezident, Biləsuvar qəsəbəsində Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin vəsaiti və Cəbrayıl Rayon İcra Hakimiyyəti ilə birlikdə milli park salınıbdır. Bu stenddə göstərilən isə Ermənistandan olan qaçqınlar üçün salınmış qəsəbələrdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Goranboy rayonunda?

Ə l i H ə s ə n o v: Bəli, tamamilə doğrudur. 2002-ci il sentyabrın 13-də buraya tarixi səfər etdiniz.

İ l h a m Ə l i y e v: İndi orada vəziyyət necədir?

Əli Həsənov: Orada iki kiçik problem meydana gəldi. İki evdə qrunıt suyu çıxıbdir. Hazırda layihə hazırlanıb, Neft Fondu tərəfindən vəsait ayrılıbdır. Amma insanlar əkib-becərilər və onlara bütün qayğılar göstərilir. Şəmkirdə, Sumqayıtda, Abşeronda, Mehdiabadda tikilən qəsəbələr yalnız Ermənistan-dan olan qaçqınlar üçündür. 6410 evdən 1200-ü onlarındır.

İlham Əliyev: Orada evlərin vəziyyəti yaxşıdır?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, hesab edirik ki, yaxşıdır.

İlham Əliyev: Amma baxın, əgər təmirə ehtiyac varsa, onları vaxtaşırı təmir etsinlər.

Əli Həsənov: Cənab Prezident, biz komitənin nəzdində Mənzil istismarı departamenti yaratmışıq. Maliyyə Nazirliyi də müəyyən vəsait ayırır, cari təmir aparılır. Hazırda Biləsuvar qəsəbəsindəki xəstəxana fəaliyyət göstərir.

İlham Əliyev: 2003-cü ilin oktyabrında açdığımız qəsəbədə?

Əli Həsənov: Bəli, o qəsəbənin xəstəxanasıdır. Uşaq bağçaları yaxşı fəaliyyət göstərir.

İlham Əliyev: Şərait çox yaxşıdır.

Əli Həsənov: Bəli, o insanların özləri deməyə söz tapmırlar. Həmin qəsəbədə iş adamları öz vəsaitləri hesabına çörək sexi yaradıblar, fermer təsərrüfatı yaradıblar. Bunlar isə onun texniki infrastrukturudur. Yəni yardımçı stansiyalardır, elektrik xətləridir və digər obyektlərdir.

İlham Əliyev: Camaat nə ilə dolanır?

Əli Həsənov: Onların dolanışıq yeri artmışdır. O ərazi-dəki büdcə təşkilatlarında 5 minə qədər iş yeri yaranıbdır. Əsas dolanışıq mənbəyi torpaqdır. Bu il orada ayrılmış torpağın hamısı əkilibdir. Çox yüksək taxıl məhsulu gözlənilir. Onların yeganə xahişi var ki, kombayn verilsin. Çünki başqa yerdən kombayn gətirsələr, baha başa gələcəkdir. Əgər taxılı özləri yığsalar, onların dolanışığı üçün yaxşı olar. Hərəyə yarım hektar torpaq məhz o məqsədlə ayrılmışdır ki, əksinlər, becərsinlər.

İlham Əliyev: Onlara neçə kombayn lazımdır?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, Biləsuvar ərazisinə 2, Füzuliyə 2, Ağdama 2, Goranboy ərazisinə 2, yəni hər rayona 2 kombayn.

İlham Əliyev: 8 kombayn?!

Əli Həsənov: Bəli, bu olsa, çox yaxşı olar, özü də indi yığım başlayır.

İlham Əliyev: Onda kombaynları on ədəd edək.

Əli Həsənov: Bu çox yaxşı olar, Sizin həmin insanlara hədiyyəniz olar.

İlham Əliyev: Tezliklə təşkil edin, onları alıb göndərək.

Əli Həsənov: Cənab Heydər Əliyev bu insanlara – həm qaçqınlara, həm məcburi köçkünlərə, həm də sığınacaq axtaranlara bütün imtiyazları vermişdi. Düzdür, 2001-ci ildə digər sahələrdə olduğu kimi, qaçqınların imtiyazları da ləğv olunubdur. Ancaq onların bəzi imtiyazları qalıbdır. Məsələn, ev alqı-satqısında rüsumdan azaddırlar, bu gün də ondan istifadə edirlər. Sizin tapşırığımızla keçən il Təhsil Nazirliyi kollegiyada qərar qəbul etdi, güzəşt verildi. 1988–1992-ci illərdə anadan olanlar ali məktəblərə qəbul edildikdə pulsuz oxuyacaqlar. Bizim hesablamamıza görə, bu, 2010-cu ilə qədər davam edəcəkdir. Bu da çox böyük güzəştədir. Onların siyasi statusu da qalır. Məcburi köçkünlər isə bütün imtiyazlara malikdirlər.

Cənab Prezident, Sizin rəhbərliyə başladığımız il yarım ərzindəki fəaliyyətinizə də qısa nəzər salmaq istəyirəm. Siz müxtəlif dövlət başçıları, ATƏT-in və Minsk qrupunun nümayəndələri ilə 46 dəfə görüşlər keçirmisiniz. 10 fərman və sərəncam imzalamısınız, bunları icra etmək üçün Nazirlər Kabineti 18 qərar qəbul edibdir. Siz hələ Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Azərbaycan parlamenti nümayəndə heyətinin rəhbəri olarkən 2001-ci il mayın 19-da AŞPA-nın Qaçqınlar, miqrasiya, demografiya komitəsinin səyyar iclasını Azərbaycanda təşkil etdiniz. Hesab edirik ki, bu gün AŞPA-da hansı nailiyyət əldə olunubsa, onun kökü o zaman qoyulubdur. Avropanın müxtəlif ölkələrindən olan 40-dan çox deputat burada idi. Onlar Bakıda

həm müzakirədə iştirak etdilər, həm də bütün rayonlara səfər edərək çadır şəhərciklərini, yük vaqonlarını gözləri ilə gördülər. Düşünürük ki, həmin işlərin təməli bununla qoyuldu. AŞPA-da keçən il qəbul olunmuş qərarın da təməli o vaxt qoyulmuşdur.

Siz qeyd etdiniz, bu qəsəbənin açılışında özünüz bilavasitə iştirak etdiniz. Bütün qaçqınlar bunu məmnuniyyətlə vurğulayırlar ki, orada verdiyiniz vədə bu gün çox sadıqlıqla əməl edirsiniz. Fevralın 4-də Bərdə və Ağcabədi rayonunda olan 4 çadır şəhərciyinin ləğvi ilə bağlı qərar qəbul etdiniz. Digər stenddə həmin sərəncama uyğun gedən işlər əks olunubdur. Orada qırmızı rənglə 13 qəsəbə göstərilmişdir.

İlham Əliyev: Ağdam rayonunda?

Əli Həsənov: Bəli, 13 qəsəbədə 3860 evdir. Bəzən deyirlər ki, guya cəbhə xəttinə yaxın tikilir.

Məlumat üçün bildirirəm ki, cəbhə xəttindən bütün qəsəbələrə ən yaxın məsafə 8–15 kilometrdir. Bundan əlavə, həmin qəsəbələrlə cəbhə xətti arasında əhali yaşayan kəndlər var. Sizin o vaxt birmənalı tapşırığınız olmuşdur. Ancaq bir məlumatı da vermək istəyirəm ki, biz təhlil etdik: işğal olunmuş ərazidə, həm də Ermənistanla sərhəd olan ərazilərimizdə 125 min əhali cəbhə xəttindən 2,5 kilometr məsafədə yaşayır və işləyir. Yəni bəzi insanlar mətbuatda yazırlar ki, qəsəbələr cəbhə xəttinə yaxın tikirlər, bunlar cəfəngiyatdır. Bu gün 125 min yerli əhali orada yaşayır və işləyir.

Cənab Prezident, keçən il iyulun 1-də növbəti dövlət proqramını sərəncamınızla təsdiq etdiniz. Bu gün qaçqın-köçkün problemi ilə əlaqədar əsas sənədimiz odur. Həmin sənəddə bu problemin bütün aspektləri göstərilib və onun həlli istiqamətləri də müəyyənləşdirilibdir. Siz keçən il fevralın 17-də 10 illik fəaliyyətlə bağlı beynəlxalq konfransda iştirak edərkən ulu öndərimizin «Bu problem Azərbaycanın bir nömrəli problemi» sözünü təkrar edərək bütün beynəlxalq aləmə nümayiş etdirdiniz ki, insanlar doğma yurdlarına qayıdana qədər bu problem yenə də bir nömrəli problem kimi qalır.

Bərdəyə səfəriniz zamanı bu insanlarla görüşdünüz. Saatlı, Sabirabad çadır şəhərciklərinin ləğvi ilə əlaqədar keçən il vəsait ayırdınız. Layihə işlərinə bu günlərdə başlanacaqdır. Keçən il dekabrın 29-da verdiyiniz sərəncamla yemək xərcini 30 min manata qaldırdınız. Hər ailəyə 30 litr ağ neft paylandı. Göstərişinizlə bu, 40 litrə çatdırılıbdır. Bunların hamısı həmin insanların sosial problemlərinin həllinə yönəldilibdir.

Cənab Prezident, Ağdamda tikilən qəsəbələrin bir cəhətini vurğulamaq istəyirəm. Layihədə ciddi dəyişikliklər etmişik. İndi tikilən evlər əvvəlkilərdən fərqlənir. Region üçün çox ciddi bir problem, yəni xarici elektrik təchizatı problemi bu qəsəbələrin tikintisi ilə həll olunacaqdır. Orada 1 ədəd 280 min kilovat gücündə transformator quraşdırılacaqdır. Bu, “Azərenerji”nin texniki şərtinə əsasən edilir. 25 min, 16 min, 10 min kilovatlıq yeddi ədəd transformator qoyulacaqdır. Altı kilovatlıq 146 yardımçı stansiya tikilib, yəni çox böyük texniki infrastruktur yaranıbdir.

Ağcabədi yardımçı stansiyasında 280 meqavatlıq transformator quraşdırıldıqdan sonra 4 rayonun – Ağcabədi, Bərdə, Ağdam, Beyləqanın elektrik enerjisi ilə təchizatı tam sabitləşəcəkdir. Biz bu işi Sizin tapşırığınızdan sonra etdik. Hazırda layihə ilə bağlı müsabiqənin təklifləri açılacaqdır. Bu işə Almaniyanın «Siemens» şirkəti də cəlb olunubdur. Çünki 280 meqavatlıq transformatorun birini onlar quraşdırıblar.

Bundan əlavə, tikintidə, ola bilsin, vəsait çatışmazlığı yarasın. Bu barədə Sizə məruzə olunubdur. Hesab edirik, bu öz həllini tapacaqdır. Bunu problem hesab etmirik. Son 7 il ərzində qaçqın-köçkünlərə ölkənin müvafiq nazirlikləri, komitə və şirkətləri tərəfindən 55 milyard manatlıq yardım edilibdir. Keçən il Sizin xüsusi tapşırığınızdan sonra yerli təşkilatlar 11 milyard manatlıq yardım göstəriblər. Yəni, Sizin tapşırığınızdan sonra fəallaşma olmuşdur.

Biz 94 humanitar təşkilatla bu sahədə əməkdaşlıq edirik. Onun 72-si beynəlxalq təşkilat, 22-si isə milli qeyri-hökumət təşkilatlarıdır. Bunlar son 12 ildə məcburi köçkünlərə 640 milyon dollar yardım göstəriblər. Onun 380 milyon dolları ABŞ

təşkilatlarına, 110 milyon dolları isə BMT qurumlarına məxsusdur. 10 illik konfransda çıxışınız zamanı bizə verdiyiniz tapşırıqdan sonra onların Azərbaycanda sərbəst, şəffaf, azad fəaliyyətləri üçün bütün şərait yaradılıbdır. Məlumat üçün deyim ki, əgər əvvəllər bu təşkilatların sayı azalırıdısa, o konfransdan sonra get-gedə çoxalır. Hazırda Azərbaycanda işləmək istəyənlərin sayı xeyli artıbdır. Bunun bir səbəbi var: onlara tam sərbəst iş fəaliyyəti üçün şərait yaradılmışdır.

Mən burada Xarici İşlər Nazirliyinin, diplomatik korpusumuzun bu sahədə fəallığını qeyd etmək istəyirəm. Siz xüsusən XİN-də görüş keçirəndən sonra, naziri, səfirləri dinləyəndən sonra çox fəallaşma var. Xüsusən yeni təyin olunmuş səfirlər bu istiqamətdə çox fəallaşblar. Cenevrədəki, İtaliyadakı, Küveytdəki, BƏƏ-dəki, ABŞ-dəki səfirlər son bir il ərzində xeyli işlər görüblər.

Cənab Prezident, Siz İtaliyaya səfəriniz zamanı bu problemə məşğul olmuşdunuz. Ümumdünya Ərzaq Proqramının icraçı direktorunun müavini qəbul etdiniz. Bilirsiniz ki, yanvar ayında onlar Azərbaycanda fəaliyyəti dayandırmışdılar. Sizin görüşünüzdən sonra Azərbaycana böyük bir missiya göndərdilər, onlar bir ay burada işlədilər. Onların problemləri yaranmışdı, Sizin tapşırıqla hökumət onu kompensasiya etdi, indi bu iş davam edir. Bu Sizin İtaliyada keçirdiyiniz görüşün konkret nəticəsidir. Bundan əlavə, məhz Sizin Romaya səfərinizin nəticəsi olaraq, İtaliya hökuməti bu günlərdə Azərbaycandakı məcburi köçkünlərə ərzaq göndərmək üçün bir milyon avro vəsait ayırıbdır. İtaliyanın Bakıdakı səfiri bizimlə görüş keçirdi və bu məsələni müzakirə etdi.

Biz beynəlxalq maliyyə təsisatları ilə də işləyirik. Dünya Bankından ayrılmış 10 milyon dollar vəsaitin istifadəsi artıq başa çatır. Sizin sərəncamınızla ikinci 10 milyon dollar kredit sazişi imzalanıbdır. Əvvəlki 10 milyon dollar hesabına 192 mikrolayihə həyata keçirilib, ondan 150 min məcburi köçkün bəhrələnilib, 6 min nəfər isə kredit alıbdır. Dünya Bankının regional icraçı direktorunun sözlərinə görə, bu, Dünya Bankına görə çox

yüksək göstəricidir. Ona görə bank çox böyük həvəslə bizimlə ikinci kredit sazişini imzalamağa razılıq vermişdir.

İslam İnkişaf Bankının prezidentinin Bakıya səfərindən sonra Sizin tapşırığınızla yeni bir kredit sazişi üzərində işləyirlər. Asiya İnkişaf Bankı 2,5 milyon dollar vəsait hesabına qəsəbə tikdi və Siz onun açılışında iştirak etdiniz. İndi 7 milyon dollar güzəştli kredit üzərində iş aparırlar. Bunları deməkdə məqsədimiz odur ki, ulu öndərimiz Heydər Əliyevin və Sizin bu istiqamətdə tapşırıqlarınızı yerinə yetirməklə yaranmış, şəffaf, azad, sərbəst şəraitin nəticəsidir ki, beynəlxalq maliyyə təsisatları bizimlə işləmək niyyətindədirlər.

İcəzənizlə, bir neçə problemə toxunmaq istəyirəm. Siz qeyd etdiniz, məşğulluq problemi öz həllini tapacaq. Dövlət proqramında bunların hamısı göstərilmişdir. Aidiyyəti təşkilatlar rayonlarda tikintini başa çatdırsalar, yoxsulluq həddi də xeyli aşağı düşəcəkdir. Füzuli rayonu ərazisində Yuxarı Mil kanalı var, bu həm yeni qəsəbələrə, həm Beyləqan əhalisinin bir qismini, həm də Xocavənd, Şuşa köçkünlərinin Haramı düzündəki sahələrini su ilə təmin edəcəkdir. Onun 3,6 kilometrini bərpaya ehtiyacı var. Araşdırma aparılıb, təxminən 13 milyard manat vəsait tələb olunur. Bu məsələ həll olunsaydı, təkcə köçkünlər yox, bütövlükdə o region kanalın suyundan bəhrələnəcəkdir.

Laçın qış yataqlarında 80 oba var, onun 35-ni içməli su ilə təmin etmişik, qalanlarını yox. Orada da araşdırma aparılıb, Yuxarı Qarabağ kanalından 11 kilometrlik xətt çəkilsə, yaxşı olar. Bunun üçün 4,5 milyard manat vəsait tələb olunur.

Cənab Prezident, Sizə məruzə etmişdik, istəyirik yemək xərcləri üçün pulları almaqdan ötrü bankomat sistemə keçək. Artıq müqavilə bağlanıb, regionlarda bu iş başlanacaqdır. Burada bir problem yaranır ki, xidmət xərcləri və plastik kartlar üçün hər ailə hesabı ilə 7 dollar vəsait tələb olunur. Bu da 1 milyon dollar edir. Bu, büdcəmizdə nəzərdə tutulmayıb, hazırda Maliyyə Nazirliyi bu məsələni araşdırır. Hesab edirik, bunun həlli tapılacaqdır.

Son vaxtlar məcburi köçkünlərə qarşı zorakılıq halları, hüquq pozuntuları artıb. 2004-cü il və bu ilin 5 ayında 310 hüquq pozuntusu aşkar edilib. Onun 91-i məhkəmə prosesləri ilə müşayiət olunub. Düzdür, biz Ali Məhkəmə ilə birlikdə bunun qarşısını maksimum almışıq. Ancaq belə hallar hələ davam edir. Düşünürük ki, bu yolverilməzdir. Yəqin Ali Məhkəmənin yeni sədri müəyyən tədbirlər görəcəkdir.

Cənab Prezident, son vaxtlar qaçqınlar, məcburi köçkünlər barədə müxtəlif fikirlər söylənilir. Guya bunlar varlanıblar, imtiyazlardan çox istifadə edirlər, hətta deyirlər ki, məcburi köçkünlərin məşinləri var, ev alırlar. Bizim üçün bu başadüşülməzdir.

Əvvəla, bu, dövlətin apardığı siyasətdir. Xalqın, o cümlədən məcburi köçkünlərin güzəranı günbəgün yaxşılaşır. Ancaq bu ifadələri işlətmək – təəssüf edirik ki, bu sözlər məmurlar tərəfindən deyilir – köçkünlər barədə ictimaiyyətdə xoşagəlməz fikir formalaşdırır. Bunun qarşısı alınmalıdır. Əminik ki, bugünkü müzakirədən sonra bunun qarşısı birmənalı alınacaqdır. Çünki bu insanlara qarşı o cür fikir formalaşdırmaq yaxşı deyildir.

Əgər ulu öndərimiz Heydər Əliyevin apardığı islahatlar və neft strategiyası olmasaydı, sadaladığım nailiyyətlər, ayrılmış vəsaitlər, ümumiyyətlə, ölkədəki iqtisadi irəliləyişlər, qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial problemlərinin yaxşılaşması mümkün olmazdı. Bunların hamısının kökündə məhz cənab Heydər Əliyevin apardığı islahatlar və onun neft strategiyası durur.

Qarşıda bu ilin ən vacib ictimai-siyasi kampaniyası – parlament seçkiləri var. Biz hesab edirik ki, qaçqın və məcburi köçkünlər indiyə qədər bütün ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirak ediblər, dövlətçiliyə sadıq olublar və indi də onlar üçün bütün sərbəst şərait yaradılacaq ki, istədikləri namizədə səs versinlər. Təbii ki, dövlətçiliyə sadıq qalacaqlar.

Mən müxalifətin adını çəkmək istəməirdim. Amma bir misalı deməyi özümə borc bilirəm. Biz hazırladığımız bu materialda çadır şəhərciklərinin şəkillərini əks etdirmişik. Bu həm xaric üçün lazımdır, həm də bunu bu gün qabartmaq istəyirəm ki,

Azərbaycanın son minillik tarixində ölkəmizdə çadır şəhərciyində, yük vaqonlarında yaşayan olmayıbdır. Həmin çadır şəhərciyini, yük vaqonlarını Azərbaycan tarixinə bir ləkə kimi 1992-ci ildə AXCP – Müsavat hakimiyyəti gətiribdir. Cənab Heydər Əliyev və İlham Əliyev 12 ildir onların vurduğu bu ləkəni, yaranı sağaltmaqla məşğuldur. İndiki müxalifətin Azərbaycan xalqına verdiyi o çadır şəhərcikləridir. Ola bilər, ayrı-ayrı adamların alaçıq kimi çadırları olubdur. Amma çadır şəhərciyini Azərbaycan tarixinə onlar yazıblar. Mən onlar haqqında bundan artıq söz demək istəmirəm. Fikrimi əvvəllər bildirmişdim. Müasir, yenilənmiş Azərbaycana müasir təfəkkürlü müxalifət lazımdır. Bu labüddür və artıq bunu ictimaiyyət tələb edir.

Cənab Prezident, Azərbaycan əhalisinin ən çətin vəziyyətdə yaşayan qisminin problemini belə geniş tərkibdə müzakirəyə çıxardığınız üçün o insanların Sizə dərin, səmimi təşəkkürünü, hörmət və ehtiramını bir daha çatdırıram.

İ l h a m Ə l i y e v : O vaxtkı iqtidarın Azərbaycana vurduğu ziyan, təəssüflər olsun ki, təkcə bu çadır şəhərciklərinin yaranması ilə məhdudlaşmamışdır. Ümumiyyətlə, Azərbaycan 1992-1993-cü illərdə dağılmaq ərəfəsində idi. Azərbaycanda gedən mənfi proseslər ölkəmizi tamamilə məhvə aparırdı. Təkcə statistikaya baxmaq kifayətdir görək ki, iqtisadi tənəzzül 100 faizdən artıq idi. Xaos, böhran hökm sürürdü. Əlbəttə, o illərdə Ermənistandan olan qaçqınlara və sonra Qarabağdan gələn məcburi köçkünlərə mənfi münasibət hamımızı çox incidirdi, narahat edirdi. Məhz o illərdə Azərbaycan xalqının mənəviyyətinə sığmayan epitetlər meydana gəldi. Ermənistandan gələn soydaşlarımıza müxtəlif adlar, təhqiredici adlar verilməyə başlandı. Ondan sonra Qarabağdan gələn qardaşlarımıza da münasibət çox mənfi idi.

Siz tamamilə düz deyirsiniz ki, Azərbaycanda insanlar heç vaxt çadırlarda, yük vaqonlarında yaşamamışlar. Başqa imkanlar var idi. Başqa siyasət aparılmalı idi ki, insanlar bu əziyyəti çəkməsinlər. O vaxtkı iqtidarın Azərbaycanda törətdiyi əməllərdən indi, demək olar ki, heç biri qalmayıbdır. Azərbaycan artıq

bölgədə çox hörmət olunan bir ölkədir. Azərbaycan öz xarici siyasətini elə qurub ki, dünyada bizə böyük hörmət var. Azərbaycan iqtisadi inkişaf baxımından dünyada aparıcı ölkədir. Ancaq indi müzakirə etdiyimiz məsələ, əlbəttə, hələlik tam aradan qaldırılmayıb, amma biz bunu da edəcəyik. Biz buna nail olacağıq və Azərbaycanda bir dənə də çadır şəhərciyi qalmayacaq, insanlar müvəqqəti olaraq normal şəraitlə təmin ediləcəklər.

Sizin qaldırdığınız məsələlərə də operativ qaydada baxmalıyıq. Son zamanlar qaçqın-köçkünlərə qarşı zorakılıq hallarını da gərək ciddi araşdıraq və buna son qoyulmalıdır. Məni də çox narahat edir, bəziləri deyirlər ki, qaçqınlar varlanıblar, maşın, ev alıblar. Yaxşı, əgər kimsə ev alıbsa, maşın alıbsa, biz buna sevinməliyik. Məqsədimiz də budur ki, Azərbaycan xalqı yaxşı yaşasın, zəngin olsun, maddi cəhətdən inkişaf etsin. Ancaq bunlar necə varlanıblar ki, onların 72 faizi yoxsulluq şəraitində yaşayır? Yoxsulluğun nə demək olduğunu biz çox yaxşı bilirik. Çox çətin, ağır şəraitdə yaşayırlar. Əlbəttə, onların bəziləri ictimai proseslərə də qoşulurlar, cəmiyyətdə də özlərinə yer tapırlar. Bu da təbiidir. Kiminin imkanı var, kiminin dəstəyi var, yaxud başqa amillər də rol oynayır. Əlbəttə, biz buna sevinməliyik. Amma bu məsələni ümumiləşdirib bu insanlara qara yaxmaq, onları ittiham etmək heç kimə yaraşmaz. Buna son qoyulmalıdır. Bizim dövlətimizin siyasəti dəyişməz olaraq qalır. Bu bizim üçün ən prioritet məsələdir, ən ağırlı problemdir.

Yenə də deyirəm, mən bu gün və gələcəkdə Azərbaycan qarşısında ciddi problem görmürəm. Çünki ölkə hər cəhətdən çox sürətlə inkişaf edir. İctimai-siyasi vəziyyət sabitdir. Biz vətəndaş birliyinə, vətəndaş həmrəyliyinə çoxdan nail olmuşuq və bu gün bu mövcuddur. Azərbaycan xalqı Azərbaycan iqtidarını, onun siyasətini dəstəkləyir. Biz bunu gündəlik həyatda görürük. Əgər bu dəstək olmasaydı, bu islahatları aparmaq bizim üçün o qədər də asan olmazdı.

Azərbaycanın iqtisadiyyatı sürətlə inkişaf edir, mən bu barədə çox danışmaq istəmirəm, bütün rəqəmlər bəllidir. Dünyanın ən nəhəng enerji layihəsi Azərbaycanda həyata keçirilibdir və

artıq bir neçə aydan sonra Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri işə düşəcəkdir. Əlbəttə, bizim həm iqtisadi, həm sosial, həm də bütün başqa problemlərimiz öz həllini tapacaqdır. Artıq bu proses gedir və ildən-ilə sürətlənir.

Özəl sektor inkişaf edir. Baxın, son müddət ərzində nə qədər müəssisə yaranıb, nə qədər iş yeri açılıbdır. İl yarım ərzində 200 mindən artıq iş yerinin açılması – 8 milyon əhaliyə malik hansı ölkədə bu, mümkün olubdur? Deyə bilərəm ki, heç bir yerdə! Biz buna sevinirik. Bu bizim gördüyümüz işlərin, əməyimizin nəticəsidir. Ona görə bir daha demək istəyirəm, bu problemdən başqa, torpaqlarımızın azad olunması, qaçqın-köçkünlərin həyat səviyyəsinin yaxşılaşması problemindən başqa, bizim ciddi problemimiz yoxdur. Ona görə gərək hamımız birləşək. Hökumət, dövlət, şirkətlər, ictimai təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları – hansılar ki, beynəlxalq təşkilatlarla ünsiyyətdədirlər – mən məsləhət görərdim, ilk növbədə, bu məsələni diqqətə çatdırsınlar.

Azərbaycanın problemləri var, cəmiyyətimiz də kamil deyildir. Bu da təbiidir. Biz keçid dövrünü yaşayırıq. Mən hesab edirəm ki, hər bir vətənpərvər insan, yaxud təşkilatın üzvü, sədri, ilk növbədə, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə gərək bu məsələni çıxarsın.

Mən bunu artıq giriş nitqimdə qeyd etdim, biz özəl sektora böyük dəstək veririk. Müvəkkil banklar vasitəsilə büdcədən güzəştli kreditlər ayrılır ki, bu sektor inkişaf etsin və sevindirici haldır ki, inkişaf da edir. Onların da imkanı var kömək etsinlər. Hamımız kömək etməliyik.

Qaldırdığınız problemləri də biz operativ qaydada həll etməliyik. Məşğulluq problemləri ilə bağlı tədbirlər görəcəyik, gərək o kanalların tikintisinə lazımi vəsaiti tezliklə ayıraq. Yuxarı Mil kanalı və Yuxarı Qarabağ kanalının təmirinə birlikdə təxminən 17 milyard manat lazımdır. Bundan əlavə, 10 kombayn tezliklə alınmalıdır. Yataqxanaların təmirinə lazım olan vəsaitin məbləğini də siz müəyyən edin və bunu da dərhal ayıraq.

H ə s ə n S a r ı y e v (*Ağdam Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı*): Möhtərəm cənab Prezident!

Qaçqın və məcburi köçkün problemini belə geniş tərkibdə müzakirə etdiyiniz üçün Ağdam rayonunun məcburi köçkünləri adından Sizə dərin təşəkkürümüzü bildiririk.

Ağdam istər əhalisinin sayına, istərsə də strateji əhəmiyyətinə görə respublikada ən böyük rayonlardan biridir. Rayonumuzun 44 kəndində yaşayan, habelə ölkənin 58 şəhər və rayonunun 875 yaşayış məntəqəsində müvəqqəti məskunlaşmış ağdamlılar dövlətə və dövlətçiliyə sadıq olduqlarını həmişə əməli işlə sübut ediblər.

Atəşkəs rejiminin ermənilər tərəfindən hər gün dəfələrlə pozulmasına baxmayaraq, rayon əhalisi öz doğma yurd-yuvasına möhkəm bağlılığını qətiyyətlə nümayiş etdirir, bütün çətinliklərə dözümlü göstərir, yaşayır və işləyir. 8–10 il əvvəl Ağdamın işğal olunmamış ərazisində 15 min nəfərə yaxın əhali yaşayırdısa, hazırda 65 min nəfəri ötmüşdür.

Bütün qaçqın və məcburi köçkünlər kimi, ağdamlılar da xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin daimi diqqət və qayğısından həmişə bəhrələnmişlər. Ulu öndərimizin müvafiq fərmanlarına əsasən, 2002–2003-cü illər ərzində çadır düşərgələrində və dəmir yolu üzərindəki yük vaqonlarında müvəqqəti məskunlaşan 500 ailədən ibarət 3 minə yaxın əhali yeni salınmış 4 qəsəbəyə köçürülmüşdür. Müasir infrastruktura malik həmin qəsəbələr təhsil, səhiyyə ocaqları və digər sosial, kommunal obyektlərlə təchiz olunmuş, hər ailəyə 0,12 ha həyətyanı torpaq sahəsi ayrılmışdır.

Cənab Prezident!

Siz 2003-cü ildə prezident seçkiləri ərəfəsində ağdamlı məcburi köçkünlərlə görüşünüz zamanı demişdiniz ki, heç bir məcburi köçkün çadırlarda yaşamayacaqdır. Bu gün hamımız şahidik ki, bu vədə qətiyyətlə əməl olunur.

Hazırda Bərdə və Ağcabədi rayonları ərazisində çadırlarda və vaqonlarda yaşayan məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə rayonun ərazisində 3823 ailə üçün

müasir tipli 12 qəsəbənin tikintisinə başlanılmışdır və onlardan ikisində artıq son tamamlama işləri görülür. Ağdam rayonu bu gün, sözün əsl mənasında, tikinti meydanına çevrilmişdir. Bu işlərə respublikanın tikinti təşkilatlarının işçiləri də daxil olmaqla, 25 min nəfər cəlb edilmişdir. Onların 80 faizi yerli sakinlər və məcburi köçkünlərdir. Həmin qəsəbələrlə cəbhə xəttinə qədər ən yaxın məsafə 15 kilometrdir və onların arasında daimi yaşayış olan kəndlər vardır.

Digər rayonlarda salınan qəsəbələrdən fərqli olaraq, Ağdamın zəngin incəsənət-musiqi mədəniyyəti nəzərə alınmaqla, burada inşa edilən yeni qəsəbələrdə musiqi məktəblərinin də tikilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Cənab Prezident, indiki şəraitdə bu amili nəzərə aldığınıza və qeyri-adi diqqətinizə görə Ağdam əhalisinin səmimi minnətdarlığını Sizə çatdırıram.

Cənab Prezident!

Başqa bölgələrlə müqayisədə rayonumuzun elektrik enerjisi ilə təminatı xeyli yaxşıdır və bu Sizin tapşırığınızdan sonra daha da yaxşılaşmışdır. Ancaq rayonun cəbhə bölgəsində yerləşməsinə nəzərə alaraq, elektrik enerjisi ilə təminat fasiləsiz olsaydı, daha yaxşı olardı.

Hazırda rayonda yenidənqurma və abadlıq işləri də diqqət mərkəzindədir. Rayon ərazisində Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən 4 yeni müasir tipli məktəb binası tikilmişdir. Quzanlıda yeni məktəb binasının inşasına başlanmışdır və sentyabr ayına kimi istifadəyə veriləcəkdir. İşğaldan Azad Olunmuş Ərazilərin Bərpası və Yenidən Qurulması Agentliyi tərəfindən 15 məktəb binası əsaslı təmir olunmuşdur. 2004-cü ildən Şəki İpək Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən ikinci pambıq emalı zavodu inşa edilir. Yaranmış sağlam rəqabət nəticəsində əvvəlki illərə nisbətən pambığın satılma qiyməti 500 manat artaraq 1600 manat olmuşdur.

Bütün bunlarla yanaşı, rayonun Ayaqqərvənd, Eyvazlı, Həsənخانlı, I Baharlı, II Baharlı və Yüzbaşılı kəndlərində yeni məktəb binalarının tikilməsinə, Hacıməmmədli və Quzanlı kəndlərində orta məktəb binalarının əsaslı təmirinə ciddi ehtiyac

vardır. Eyni zamanda, ağıdamlı gənclərin çoxsaylı müraciətlərini nəzərə alıb, hazırda rayon mərkəzi kimi fəaliyyət göstərən Quzanlı kəndində sadə olimpiya kompleksinin tikintisinə kömək göstərməyinizi Sizdən xahiş edirik.

Cənab Prezident!

Dövlət Proqramına uyğun olaraq, rayonda yeni inşa edilmiş sex və obyektlərdə 671 nəfər daimi işlə təmin edilmiş, 815 nəfər mövsümi işlərə cəlb olunmuşdur. Yeni Dövlət Proqramında məcburi köçkünlər üçün iş yerlərinin yaradılması (kiçik xalçaçılıq, çörəkbişirmə, kərpic, ət, süd və tərəvəz emalı sexləri), kənd təsərrüfatı işləri ilə məşğul olmaq üçün aqroservislərin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Bu sahədə aidiyyəti nazirliklər tərəfindən müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsinə cari ildən başlanılması məqsədəuyğun olardı.

Sizin imzaladığınız fərman və sərəncamlar xalqımızın rifah halının yaxşılaşdırılmasına, müstəqil dövlətimizin siyasi və iqtisadi qüdrətinin gücləndirilməsinə, yoxsulluğun aradan qaldırılmasına yönəldilmişdir.

Respublikamızda gedən sürətli, hərtərəfli inkişafı gözü götürməyən, həqiqətlərə kor kimi baxıb əks-təbliğət aparmağa çalışan Pənah Hüseynov kimiləri bilməlidirlər ki, AXC–Müsavat hakimiyyəti dövrünü görmüş insanların yaddaşından o illər heç vaxt silinməyəcəkdir. Belə ki, hakimiyyətdə olduğu dövrdə ermənilərlə əlbir olub Ağdam şərabının onların Leninqraddakı “Ararat” firmasına satılmasına rəhbərlik edən Pənah Hüseynovun və onun siyasi həmfikirələrinin cinayətlərini xalq unutmamışdır.

İ l h a m Ə l i y e v: Hara satmışdı, ermənilərə?

H ə s ə n S a r i y e v: Bəli, cənab Prezident, Leninqradda «Ararat» firması var idi. Onda bütün Ağdam zavodlarının şərablarının Leninqrada daşımın ermənilərin «Ararat» firması vasitəsilə realizə edilməsi ilə bağlı o vaxtlar prokurorluqda iş qaldırdılar. Mən bunu yazılı şəkildə göndərmişdim. Çoxlarının vəsaitini də vermədilər və yedikləri vəsaiti də dövlət büdcəsindən köçürdülər. Elə bil ki, bu cibdən götürüb o biri cibə qoydular.

İ l h a m Ə l i y e v: Ölkəni dağıdırdılar, ermənilərlə əlbir idilər.

H ə s ə n S a r ı y e v: Bəli. Ermənilərlə əlbir olmaq onların xislətində olmaq deməkdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Elədir. Azərbaycan xalqının canı belə ünsürlərdən qurtardı.

H ə s ə n S a r ı y e v: Bəli.

Qarşıdan mühüm siyasi kampaniya – parlament seçkiləri gəlir. Rayonumuzda seçkilərə ciddi hazırlıq gedir. Qanuna əməl olunmaqla seçkilərin tam demokratik və şəffaf keçirilməsi üçün əsaslı iş aparılır. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev həmişə deyərdi ki, demokratik seçkilər Azərbaycan dövlətinin strateji xəttidir. Möhtərəm cənab Prezident, «Azərbaycan Respublikasında seçki praktikasının təkmilləşdirilməsinə dair» 2005-ci il 11 may tarixli sərəncamınız Heydər Əliyev siyasi xəttinin uğurla davam etdirilməsinin bariz nümunəsidir.

Hörmətli cənab Prezident, ağıdamlılar ürəkdən inanırlar ki, Sizin apardığınız məqsədyönlü siyasət nəticəsində respublikamızın ərazi bütövlüyü təmin olunacaq, işğal altındakı torpaqlarımız düşməndən təmizlənəcək, qaçqın və məcburi köçkünlər öz doğma yurdlarına qayıdacaqlar.

Sizi əmin edirəm ki, apardığınız daxili və xarici siyasəti ürəkdən bəyənən və müdafiə edən ağıdamlılar, həmişə olduğu kimi, bundan sonra da bütün sahələrdə işgüzarlıq, əzmkarlıq nümayiş etdirəcək, ulu öndərimiz Heydər Əliyevin müdrək, uğurlu siyasi xəttinin ən layiqli davamçısı kimi, Sizin ətrafınızda sıx birləşəcək, ən yaxın köməkçiniz olacaqlar.

Diqqətinizə görə minnətdaram.

İ l h a m Ə l i y e v: Ümumiyyətlə, cəbhə xəttinin yaxınlığında yaşayan insanların problemləri ilə daha da ciddi məşğul olmalıyıq. Əli Həsənov qeyd etdi ki, 125 min nəfər cəbhə xəttinin 2500 metr yaxınlığında yaşayır. Əlbəttə, onlar gərək diqqəti daha da hiss etsinlər. Bilirəm ki, elektrik enerjisi ilə təminatda fasilələr olur. «Azərenerji»nin rəhbərliyi, siz buna da ciddi baxın.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanda son illər ərzində, demək olar ki, yeni elektrik stansiyaları az tikilibdir. Ancaq «Şimal» elektrik stansiyası tikilmişdir. O da Azərbaycanın artan tələbatını ödəyə bilmir. Çünki ölkə inkişaf edir, yeni binalar tikilir, müəssisələr açılır. Onların da hamısı elektrik enerjisi tələb edir. Mövcud stansiyaların gücü tələbatımızı tam ödəmir. Bunu aradan qaldırmaq, vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün tədbirlər görülür, yeni elektrik stansiyalarının tikintisi nəzərdə tutulubdur. Sumqayıtda və Bakıda 400–500 meqavat gücündə yeni stansiyaların tikintisi, güman edirəm ki, iki ildən sonra başa çatacaqdır. Ancaq biz gərək bu iki ili yaşayaq. Ona görə Nazirlər Kabinetinə tapşırıq verilmişdir ki, təxirəsalınmaz tədbirlər görülsün və kiçik həcmli modul tipli elektrik stansiyalarının alınması təmin olunsun.

Bildiyimə görə, artıq müvafiq sazişlər bağlanıb və bu il, gələn il bu stansiyaların quraşdırılması nəzərdə tutulubdur. Onlar bizə təxminən 400 meqavatdan yuxarı əlavə enerji gücü yaradacaqdır. Siz də çalışın, cəbhə xəttində yaşayan insanların elektrik enerjisi təminatını nəzərdə saxlayın ki, orada heç bir problem olmasın.

Çünki bu həm onların həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmaq istiqamətində addım olacaq, eyni zamanda cəbhə xəttindəkilər bir-birini görürlər. Ermənilər görəndə ki, bizim kəndlərimizin işığı yandır, bu, dözülməz bir haldır.

Biz bütün cəhətlərdə ermənilərdən üstünük. Bu gün Azərbaycan inkişaf edir, Ermənistandan fərqli olaraq, tam mənada müstəqil siyasət aparır. Azərbaycan iqtisadiyyatı sürətlə irəliyə gedir. Büdcəmiz ildən-ilə artır. Bu gün Azərbaycanın büdcəsi Ermənistanın büdcəsindən 4 dəfə böyükdür. Gələn il yaqın ki, 6 dəfə böyük olacaqdır. Məqsəd ondadır ki, 10 dəfə böyük olsun. Öminəm ki, buna da nail olacağıq. Ona görə biz gərək bu amili də nəzərdə saxlayaq.

İdman kompleksinin tikilməsi də nəzərdə tutulmalıdır. İndi Ağdam rayonunda böyük tikintilər gedir, yeni qəsəbələr salınacaqdır. Əlbəttə, orada yaşayan insanların idmanla məşğul olmaq

üçün şəraiti olmalıdır. Hesab edirəm ki, biz bunu da həll edəcəyik.

Novruz Novruzov (*Goranboy Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı*): Möhtərəm cənab Prezident!

Vətənimizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi, düşmən təcavüzü nəticəsində öz yurd-yuvalarından didərgin düşmüş insanların taleyi, onların həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin daim diqqət mərkəzində olmuş, onun səyləri ilə qaçqın, məcburi köçkün probleminə dövlət qayğısının əsaslı təminatı yaradılmışdır.

Ötən il Sizin müvafiq sərəncamınızla qaçqınlara və məcburi köçkünlərə dair təsdiq olunmuş Dövlət Proqramı bu vacib sahəni günün ən əsas strateji məsələsi səviyyəsinə yüksəltmişdir.

Hazırda Goranboy rayonunun 38 yaşayış məntəqəsində 4110 nəfər qaçqın, 9341 nəfər məcburi köçkün (ümumilikdə 13451 nəfər) məskunlaşmışdır.

Xalqımızın ümummilli liderinin strateji əhəmiyyət daşıyan Aşağı Ağcakənd qəsəbəsinin salınması barədə qərarı, onun açılışında iştirakı mühüm tarixi hadisə və burada yaşayan insanların həyatının unudulmaz bir anı kimi daim xatirələrdə yaşayacaqdır. İndi bu qəsəbədə 492 qaçqın və məcburi köçkün ailəsi yaşayır. Sizin qayğı və diqqətiniz nəticəsində qəsəbə daha da inkişaf edir, gözəlləşir. Qəsəbənin inzibati ərazisində yaşayanların sayı isə 7451 nəfərdir.

Burada lazımı səviyyədə sosial-texniki infrastruktur yaranır və inkişaf edir.

Möhtərəm cənab Prezident!

Sizin də iştirak etdiyiniz Aşağı Ağcakənd qəsəbəsinin açılışı zamanı ümummilli liderimiz məktəblə tanış olarkən bizə müraçilətlə soruşdu: «Burada olanlar belə də qalacaqmı?» Bu gün Sizə məlumat verirəm, məktəbdə olanlar eləcə də qalıb və biz onları daha da zənginləşdirməyə çalışmışıq.

Aşağı Ağcakənddə, əsasən qaçqınların və məcburi köçkünlərin məskunlaşdığı Gülüstan ərazisində 25 çarpayılıq müasir xəs-

təxana, 2 həkim ambulatoriyası, 1710 şagird yeri olan 8 yeni məktəb tikilib istifadəyə verilmişdir.

Ərazidə 133 kilometr elektrik xətti çəkilmiş, 2 yardımçı stansiya yenidən qurulmuş, müxtəlif güclü 27 yeni transformator qoyulmuşdur. İndi ərazinin ən ucqar hissəsində də etibarlı elektrik təminatı vardır.

Qəsəbə içməli su ilə təmin edilmiş, 10 kilometr uzunluğunda daxili su xətti çəkilmiş, Murovdağdan 14 kilometr uzunluğunda yeni su xəttinin tikintisi gedir. Suvarma üçün isə qəsəbə daxilində 9,4 kilometr su kəməri çəkilmiş, nasos stansiyası tikilmişdir. Qəsəbədə 256 nömrəlik elektron ATS quraşdırılmışdır. Ümumiyyətlə, ötən müddətdə qəsəbənin, onun inzibati ərazisinin tikintisi və infrastrukturunun bərpasına 50 milyard manatdan çox vəsait sərf edilmişdir.

Qaçqın ailələri mənzil-məişət şəraiti ilə tam təmin edilmişdir. Yaşadıqları kəndlərdə yerli əhali ilə eyni qaydada daimi mülkiyyətə torpaq sahəsi almışlar. 38 yaşayış məntəqəsində müvəqqəti məskunlaşmış məcburi köçkünlər üçün də münasib şərait vardır.

Ağcakənd qəsəbəsində yaşayan qaçqınlar rayonun iqtisadi həyatında daha fəal iştirak edirlər. Qəsəbə sakinlərinə 34,8 hektar həyətyanı, 368 hektar əkin üçün yararlı torpaq sahəsi daimi mülkiyyətə verilmişdir. Ötən il 200 ton kartof, 400 ton taxıl istehsal edilmişdir. Sakinlər 1300 başdan çox qaramal, 4000 baş davar saxlayırlar. Rayon üzrə isə qaçqın və məcburi köçkünlərin şəxsi təsərrüfatlarında 10 min başdan çox qaramal, 60 min baş davar vardır. Ötən müddətdə 3910 qaçqın və məcburi köçkün ailəsi 1 milyard manatadək güzəştli kredit almışdır.

Ərazidə eyni vaxtda 30 ailənin dincələ biləcəyi «Turist» istirahət mərkəzi tikilir. Burada 40 nəfər qəsəbə sakini işlə təmin olunmuşdur. Mərkəz iyul ayından fəaliyyətə başlayacaqdır. «Turist» istirahət mərkəzi Goran çayı üzərində tikdiyi kiçik su elektrik stansiyası vasitəsilə özünü elektrik enerjisi ilə təmin edir. Rayonun dağlıq ərazisindən axan Goran çayı və Kürəkçay üzərində daha bir neçə belə stansiya tikmək olar.

Ərazidəki gips yatağında 100 nəfərdən çox qaçqın və məcburi köçkün işlə təmin edilmiş, daha 100 nəfər işlə təmin olunaçaqdır.

Gülüstən ərazisində 3500 hektar əkinə yararlı torpaq sahəsi vardır. Hazırda həmin torpaqlar səylə mühafizə olunur. Dövlət Proqramına uyğun olaraq, 2006-cı ildə Yuxarı Ağcakənddə 500 evin tikintisi nəzərdə tutulmuşdur. Əhali məskunlaşdıqca, həmin torpaq sahələri onların istifadəsinə veriləcəkdir.

Çətinliklərimiz, həlli diqqət tələb edən məsələlər də vardır. İstifadəyə verildikdən sonra Ağcakənd qəsəbəsində küçələrdə və yaşayış massivlərində qrunut sularının sızması halları müşahidə edilmişdir. Qrunut sularını yığmaq üçün drenaj tikməkdən ötrü layihə hazırlanmış, işin icrasına başlanmışdır.

Qəsəbədə yeni məktəb binasına, uşaq bağçasına və uşaq musiqi məktəbinə ehtiyac vardır. Əvvəllər Aşağı Ağcakənd qəsəbəsinə təbii qaz verilmişdir. Bəzi səbəblərdən qaz xəttinin 17 kilometr sıradan çıxmışdır.

Cənab Prezident, burada deyildiyi kimi, AXC-Müsavat hakimiyyəti 17 kilometrlik qaz xəttini, Yuxarı Ağcakənddə 1400 evi, Ağcakəndin inzibati ərazisində olan 11 kəndi yerlə yeksan edibdir. Onlar Azərbaycanda törətdikləri bu vandalizm üçün məsuliyyət daşmalıdırlar, nəinki bugünkü əzəmətli hakimiyyətin bünövrəsinə lağım atmaqla məşğul olmalıdırlar. Onlar Azərbaycanda özlərini talançı, dağıdıcı kimi, xalqı fəlakətə aparanlar kimi tanıtdırıblar. Onlara yer yoxdur.

Həmin qaz xətlərinin 22 kilometrini mühafizə edirik, saz vəziyyətdədir. Qəsəbəyə təbii qazın verilməsi bölgədəki 13000 hektar meşənin qorunmasına kömək edərdi.

Fin tipli evlərdən ibarət qəsəbədə 580 ailə – 2137 nəfər məcburi köçkün yaşayır. Qəsəbədə kifayət qədər torpaq sahəsi və su təchizatı vardır. Onun yerində yeni qəsəbənin salınması məcburi köçkünlərin mənzil-məişət şəraitini yaxşılaşdırardı.

Goranboy rayonu uzun bir məsafədə düşmənlə üz-üzədir. Azərbaycan dövlətinə, ölkə prezidentinə etibar və inam bu təmas xəttində yaşayan insanları qətiyyətli, yenilməz edibdir. Bu-

na misal olaraq, düşmənlə 500–1000 metr məsafədə üz-üzə dayanan 6 mindən çox əhalinin yaşadığı Tap, Tap-Qaraqoyunlu, Qaşaltı-Qaraqoyunlu kəndlərini və digər kəndləri göstərmək olar. Onlar yaşayır, inkişaf edir. Qaçqınlar da, məcburi köçkünlər də, rayonumuzun bütün sakinləri də şübhə etmirlər ki, Sizin apardığınız uğurlu siyasət torpaqlarımızın sülh yolu ilə işğaldan azad olunmasını təmin edəcəkdir.

Cənab Prezident!

Aşağı Ağcakənd qəsəbəsinin açılışından ötən müddətdə ölkədə iki mühüm siyasi tədbir – prezident və bələdiyyə seçkiləri keçirilmişdir. Goranboy rayonunun bütün seçiciləri kimi, qəsəbə sakinləri də bu seçkilərdə mütəşəkkil iştirak etmiş, Heydər Əliyev siyasi xəttinə yekdil münasibət bildirmişlər. Bütün goranboylular, o cümlədən ağcakəndlilər bu gün də öz mövqelərində qətiyyətliyədirlər. Əmin ola bilərsiniz ki, qarşıdakı parlament seçkilərində bunu bir daha nümayiş etdirəcəklər.

Fürsətdən istifadə edərək, rayonumuzun mövcud sosial və iqtisadi problemlərinin həlli ilə əlaqədar müvafiq dövlət orqanlarına verdiyiniz göstərişlər əsasında həyata keçirilən tədbirlərə görə Sizə dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Sizi əmin edirik ki, işimizi verdiyiniz tapşırıqlara uyğun quracağıq. İnsan amili, vətəndaşlara qayğı və diqqət, xüsusən qaçqın və məcburi köçkünlərin rifah halının yaxşılaşdırılması fəaliyyətimizin əsas prinsipi olacaqdır.

Diqqətinizə görə sağ olun!

İ l h a m Ə l i y e v: Goranboyda olarkən siz mənə mövcud olan problemlərlə bağlı müraciət etdiniz. Mən də Baş nazirə tapşırıq verdim ki, o problemlər araşdırılsın və öz həllini tapsın. İndi görürəm ki, başlayıblar.

N o v r u z N o v r u z o v: Bəli, işlərə başlamıbdır.

İ l h a m Ə l i y e v: Nə lazımdırsa, bundan sonra da edəcəyik. Aşağı Ağcakəndə indi qaz lazımı həcmdə verilir?

N o v r u z N o v r u z o v: Xeyr. Aşağı Ağcakənddə 17 kilometrlik qaz xəttini o vaxtlar cəbhəçilər yığışdırıblar. 22 kilometrini isə biz mühafizə etmişik, saz vəziyyətdədir. 17 kilo-

metrlik xətt bərpa edilsə, qaz olacaqdır. Oradan da Yuxarı Ağcakəndə 6 kilometrlik qaz xətti çəkmək mümkündür.

İlham Əliyev: «Azəriqaz» qarşısında bu məsələ qaldırılıb? Siz bunu bilirsiniz?

Əlixan Məlikov («Azəriqaz» SC-nin sədri): Bəli.

İlham Əliyev: Nə etmək lazımdır ki, qazla təmin edək?

Əlixan Məlikov: Cənab Prezident, qaz kəmərinin bərpası məsələsi qaldırılıbdır. Təkcə o kəndə yox, qaz xətləri saz vəziyyətdə olan digər kəndlərə də payız–qış mövsümündə qaz vermək imkanı vardır. Bununla bağlı işlər görülür və biz bunu təmin edəcəyik.

İlham Əliyev: İcra hakimiyyətinin başçısı mənə demişdi ki, 29 kənddə xətlər hazırdır, sadəcə, qaz yoxdur. Amma indi bunu əldə edirik. «Azəri» yatağından çıxarılan səmt qazı anbarlara doldurulur və qışda kifayət qədər qaz olacaqdır. Bu məsələni araşdırın ki, nə qədər vəsait lazımdır, biz bunu ayıraq, Ermənistandan olan qaçqınlar da qazdan korluq çəkməsinlər.

Əlixan Məlikov: Aydındır.

Novruz Novruzov: Cənab Prezident, reallıq ondan ibarətdir ki, məskunlaşma getməmiş Goranboyda infrastruktur yaranır. Keçən il Yuxarı Ağcakəndə su çəkildi. Amma bu gün istifadə olunmur. Boru var, paylayıcı stansiya var, xətt var. 600 evlik qəsəbə salındıqdan sonra adamlar sudan istifadə edə biləcəklər. Ən ucqar kəndə elektrik xətti çəkilibdir. Əhalinin axımının qarşısını almaq üçün tədbirlər görürük ki, Dövlət Proqramının reallaşması zamanı digər çətinliklər ortaya çıxmasın. Həmin əraziyə qaz da çəkilsə, 13 min hektar meşə də mühafizə olunaçaqdır.

İlham Əliyev: 1998–2004-cü illərdə dövlət proqramları qəbul edilibdir, mən qeyd etdim. Əlbəttə, orada global məsələlər qoyulubdur. İndi o məsələlər həyatda öz əksini tapır. Amma eləsi var ki, bu, cari məsələdir. Harada ki buna operativ qaydada reaksiya vermək lazımdır, məsələni qaldırmaq gərəkdir ki, biz də bunu operativ şəkildə həll edək. Məsələn, Əli Həsə-

nov deyir 8 kombayn lazımdır ki, kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanlar işləsinlər. Biz bunu dərhal edəcəyik. Yaxud da kəndlərin təmiri, qaz xətlərinin çəkilişi. Əlbəttə, bunların hamısını Dövlət Proqramında nəzərdə tutmaq mümkün deyildir. Ancaq bunlar elə məsələlərdir ki, əgər onları həll etsək, dərhal insanlar bunların müsbət nəticəsini görəcəklər. Ona görə biz bunları operativ qaydada mütləq həll edəcəyik.

S a m i r Ş ə r i f o v (*Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru*): Möhtərəm cənab Prezident!

Hörmətli müşavirə iştirakçıları!

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş müstəqil Azərbaycanın milli neft strategiyasının reallaşmasının uğurlu nəticəsi kimi, ölkəmizin neft və qaz ehtiyatlarının istismarından ölkəyə böyük miqdarda neft gəlirlərinin daxil olması təmin edilmiş, Dövlət Neft Fondu yaradılmışdır. Fondada toplanan neft gəlirlərinin həcmi durmadan,ildən-ilə artmaqdadır. Neft Fondunun qarşısında qoyulan əsas vəzifələrdən biri neft gəlirlərinin gələcək nəsillər üçün toplanaraq artırılmasıdır, digəri, neft gəlirləri hesabına ölkə iqtisadiyyatının tarazlı və davamlı inkişaf etdirilməsi və eyni zamanda, bugünkü nəsillərin sosial ehtiyaclarının həllinə yönəldilmiş tədbirlərin maliyyələşdirilməsidir.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzkar siyasəti nəticəsində öz doğma yurdlarından didərgin salınmış və ağır şəraitdə yaşayan, əhalinin ən həssas sosial təbəqəsi olan qaçqınların və məcburi köçkünlərin üzvləşdikləri problemlər prezident Heydər Əliyevin daim diqqət mərkəzində olmuş və bunların həllinə xüsusi önəm verilmişdir. Təsadüfi deyil ki, ulu öndərimiz Neft Fondundan ilk vəsaiti məhz bu təbəqənin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə yönəlmişdir. Bununla bağlı 2001 və 2002-ci illərdə prezident Heydər Əliyev ümumilikdə 359 milyard manat vəsait ayrılması barədə üç fərman imzalamışdır. Bu günədək Neft Fondundan həmin tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün onları həyata keçir-

rən Dövlətqaçqınkomun hesabına, əlavə dəyər vergisi daxil olmaqla, 340 milyard manat vəsait köçürülmüşdür. O cümlədən:

– «Erməni millətçilərinin apardığı etnik təmizləmə nəticəsində Ermənistan ərazisindəki öz tarixi torpaqlarından didərgin salınmış azərbaycanlıların məskunlaşması problemlərinin həlli haqqında» 2001-ci il 22 avqust tarixli fərman üzrə 66 milyard manat;

– «Azərbaycan torpaqlarının erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğalı nəticəsində Ağdam və Füzuli rayonlarından didərgin düşmüş və çadır düşərgələrində müvəqqəti yerləşdirilmiş məcburi köçkünlərin bir qisminin həmin rayonların ərazisində məskunlaşdırılması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında» 2001-ci il 7 sentyabr tarixli fərman üzrə 78 milyard manat;

– «Biləsuvar rayonu ərazisində yerləşən beş çadır düşərgəsində məskunlaşmış məcburi köçkünlərin sosial-məişət vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında» 2002-ci il 13 may tarixli fərman üzrə 191 milyard manat.

Bundan əlavə, fərmanlara uyğun olaraq, kənd təsərrüfatı işləri ilə məşğul olmaları üçün məcburi köçkünlərə ümumilikdə 5 milyard manat məbləğində birdəfəlik əvəzsiz maliyyə yardımları ayrılmışdır.

Möhtərəm Prezident!

Son illər ərzində qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində aparılmış məqsədyönlü siyasət hazırda Sizin tərəfinizdən davam etdirilir, onun Azərbaycan dövləti üçün prioritet məsələ kimi qalması bir daha təsdiq olunur. Bu məqsədlə qəbul etdiyiniz bir neçə sərəncam və dövlət proqramlarına uyğun olaraq, Dövlətqaçqınkom və bu məqsədlə yaratdığınız Dövlət Komissiyası tərəfindən müvafiq tədbirlər həyata keçirilir. Həmin tədbirlərin maliyyələşdirilməsi məqsədi ilə Dövlət Neft Fondundan Məcburi Köçkünlərin Sosial İnkişaf Fondunun və Dövlətqaçqınkomun hesablarına bu günə qədər 123 milyard manat vəsait köçürülmüşdür.

Sizin 2004-cü il 4 fevral tarixli sərəncamınıza uyğun olaraq, Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı nəticəsində didərgin düş-

müş, Bərdə və Ağcabədi rayonları ərazisində çadır düşərgələrində, eləcə də Bərdə rayonu ərazisində dəmir yolu üzərindəki yük vaqonlarında müvəqqəti yerləşdirilmiş Ağdam rayonundan və digər rayonlardan olan məcburi köçkünlərin sosial, mənzil-məişət vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun təmin edilməsi tədbirləri həyata keçirilir. Həmin tədbirlərin maliyyələşdirilməsi fondun büdcəsinə daxil edilib və (2004-cü ildə – 29 milyard manat, 2005-ci ildə – 87 milyard manat) bu layihənin sifarişçisi olan Nazirlər Kabineti yanında Məcburi Köçkünlərin Sosial İnkişaf Fondunun hesabına bu günədək 116 milyard manat vəsait köçürülmüşdür. Cari ilin sonuna qədər bu sərəncam üzrə əlavə olaraq 92 milyard manat vəsaitin istifadə edilməsi nəzərdə tutulur.

Sizin 2004-cü il 1 oktyabr tarixli fərmanınıza uyğun olaraq, Naxçıvan Muxtar Respublikasında 100 qaçqın və məcburi köçkün ailəsi üçün fərdi evlərin tikintisinin maliyyələşdirilməsi üçün 8,5 milyard manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur. Bu məqsəd üçün indiyədək Neft Fondundan Dövlətqaçqınkomun hesabına 7,3 milyard manat vəsait köçürülmüşdür.

2004-cü il iyulun 1-də təsdiq etdiyiniz «Qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun artırılması üzrə Dövlət Proqramı» çərçivəsində Biləsuvar, Füzuli, Ağdam, Ağcabədi rayonları ərazisində 4179 məcburi köçkün ailəsi üçün yeni qəsəbələrin salınmasına dair tədbirlərin layihələndirilməsinin maliyyələşdirilməsinə başlanmışdır.

2001-ci ildən başlayaraq indiyədək Dövlətqaçqınkomun və Məcburi Köçkünlərin Sosial İnkişaf Fondunun hesablarına Dövlət Neft Fondundan köçürülmüş vəsaitin ümumi həcmi 463 milyard manat (bu, ən son rəqəmdir) təşkil edir.

Neft Fondunun vəsaitləri hesabına qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması və məskunlaşması tədbirlərinin maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə müvafiq xərclər «Büdcə sistemi haqqında» qanuna uyğun olaraq, icmal dövlət büdcəsinə daxil edilir və ölkə parla-

menti tərəfindən təsdiqləndikdən sonra fond tərəfindən hər il üzrə təsdiq olunmuş büdcə xərcləri çərçivəsində icra edilir.

Yuxarıda qeyd olunmuş vəsait hesabına Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində qaçqın və məcburi köçkünlər üçün yeni yaşayış qəsəbələri salınmışdır. 2001-ci ildən indiyədək 6411 yaşayış evi tikilib qaçqın və məcburi köçkünlərin sərəncamına verilmiş, 2522 evin tikintisi isə tamamlanma mərhələsindədir. Göstərilən müddət ərzində yaşayış evləri ilə yanaşı, bütün qəsəbələrdə müvafiq infrastruktur sistemlərinin və digər sosial-mədəni obyektlərin tikintisi də təmin edilmişdir. Eyni zamanda, qəsəbələrdə elektrik yardımçı stansiyaları, yanğınsöndürmə postları, su nasos stansiyaları, inzibati binalar, məktəblər, xəstəxanalar, rabitə qovşaqları, uşaq bağçaları və digər obyektlər tikilmiş, müvafiq yol infrastrukturunu, irriqasiya sistemləri yaradılmışdır.

Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində qaçqın və məcburi köçkünlər üçün qəsəbələrin salınması həm də ölkənin tikinti sektorunda, habelə inşaat materiallarının istehsalı sahəsində böyük canlanma yaranmasına səbəb olmuşdur. Tikinti işlərinə sifarişlərin çoxalması ölkədə, xüsusilə də bölgələrdə tikinti materiallarına və müvafiq işçi qüvvəsinə tələbatı artırmış, bu isə öz növbəsində rayonlarda əlavə iş yerlərinin yaranmasına təkan vermiş, yerli tikinti təşkilatlarının peşəkarlığının yüksəlməsinə müsbət təsir göstərmişdir. Dövlət satınalmaları haqqında qanunvericiliyə uyğun olaraq, Dövlətqaçqınkomun sifarişçi təşkilatları tərəfindən layihələndirmə və tikinti-quraşdırma işlərinin həyata keçirilməsi üçün 67 yerli təşkilat cəlb edilmiş, 380 müqavilə bağlanmışdır. Digər tərəfdən, bu işlərin yerinə yetirilməsi Sizin fərmanınızla təsdiq edilmiş «Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın bölgələrdə həyata keçirilməsinə öz töhfəsini verməkdədir.

Qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsinin səmərəsinin daha da artırılması ilə bağlı bir sıra təkliflərin verilməsi yerinə düşərdi.

Bölgələrdə müvafiq inşaat materialları bazalarının, habelə yeni daş karxanalarının, kərpic, qapı, pəncərə və digər tikinti-

konstruksiya materiallarının istehsalı sexlərinin açılmasını təmin etməklə, bir tərəfdən, regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramının əsas hədəflərindən biri kimi, əlavə iş yerlərinin yaradılmasına və bütövlükdə məşğulluğun artırılmasına təkan verəcək, digər tərəfdən isə, inşaat materiallarının təklifinin daha da artırılması inşaat təşkilatlarının daşınma ilə bağlı izafi xərclərini azaldacaq, bu isə tikintinin ümumi dəyərinin aşağı salınmasına və tikinti müddətinin qısalmasına xidmət edəcəkdir.

Həmin regionlarda beynəlxalq təşkilatlarla yanaşı, məcburi köçkünlər və qaçqınlara yerli maliyyə qurumları tərəfindən də mikrokreditlərin verilməsi təşviq edilməlidir.

Möhtərəm Prezident, Sizin rəhbərliyiniz altında həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasət sayəsində ölkənin daxili resursları hesabına cəmiyyətimizin ən həssas təbəqəsi sayılan qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşması və məskunlaşması problemlərinin aradan qaldırılması, eyni zamanda yoxsulluğun azaldılması istiqamətində nəzərəçarpan irəliləyişlər əldə edilir. Bütün çadır şəhərciklərinin ləğv olunması barədə verdiyiniz tapşırığın tezliklə icra olunması üçün əsaslı zəmin yaranmışdır. Milli neft strategiyasının uğurla reallaşdırılması Azərbaycanın iqtisadi potensialını və maliyyə imkanlarını durmadan artırır. Bu isə ölkəmizin hərbi qüdrətinin möhkəmləndirilməsinə göstərdiyiniz diqqət və qayğınızın, habelə ardıcıl olaraq həyata keçirdiyiniz fəal, qətiyyətli və məqsədyönlü xarici siyasətin mütləq nəticəsi kimi işğal olunmuş torpaqlarımızın erməni təcavüzündən azad edilməsi və köçkünlərin doğma torpaqlara qayıtması vaxtını labüd surətdə yaxınlaşdırır.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Azərbaycanda Dövlət Neft Fondunun yaranması da Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Vaxtilə onun təşəbbüsü ilə yaradılmış Neft Fondu bu gün Azərbaycanda böyük işlərin görülməsi üçün çox mühüm bir mexanizm, vasitədir. Təsvəvür edək ki, əgər o vaxt Neft Fondu yaranmasaydı, indi ora da yığılan pullar nə olacaqdı. İndi nə qədər vəsait var?

S a m i r Ş ə r i f o v: 1 milyard 80 milyon dollar.

İ l h a m Ə l i y e v: 1 milyard 80 milyon dollar. Böyük məbləğdir. Eyni zamanda, bizim valyuta ehtiyatlarımız da təxminən o qədərdir. Ona görə Neft Fondu çox mühüm qurumdur və onun fəaliyyəti də çox müsbətdir, şəffafdır. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan dünyada hasilat sənayesində şəffafliq təşəbbüsünə ilk qoşulan ölkələrdən biridir. Bizim bu istiqamətdə fəaliyyətimiz Azərbaycan ictimaiyyəti tərəfindən bəyənilir, beynəlxalq maliyyə qurumları bunu yüksək qiymətləndirir və dünyanın aparıcı ölkələrinin liderləri bu məsələyə dair öz müsbət fikirlərini mənə göndərdikləri məktublarda ifadə edirlər. Bunu çox müsbət hal kimi qiymətləndirirəm. Neft Fondunun əsas məqsədi vəsaiti şəffaf şəkildə saxlamaq, idarə etmək, artırmaq və lazım gələndə, Azərbaycanın qarşısında duran layihələrin həyata keçirilməsində ondan səmərəli istifadə etməkdir.

Neft Fondunun fəaliyyəti artıq yüksək səviyyədə tənzimlənir və qaçqın-köçkünlərə ayrılacaq vəsaitin həcmi də artırılacaqdır. Bütün bu qəsəbələr, yeni şəhərciklər, Biləsuvar qəsəbəsi, Aşağı Ağcakənd qəsəbəsi, indi Ağdam rayonunda tikilən qəsəbələr məhz Neft Fondunun vəsaiti hesabına tikilir. Bu bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanda Heydər Əliyevin neft strategiyası həm layihələrin reallaşdırılması məsələlərində, həm də əldə edilmiş vəsaitin idarə olunmasında səmərəli həyata keçirilir. Əgər bu strategiya vaxtilə Heydər Əliyev tərəfindən başlanmasaydı, əgər Neft Fondu yaradılmasaydı, biz bu vəsaiti görməyəcəkdik.

Bəzi hallarda yenə eşidirik ki, neft müqavilələri, neft kəmərləri Azərbaycana nə verdi? Bunu deyənin ya ağı yoxdur, ya da ki, o, düşmən dəyirmanına su tökməklə məşğuldur. Çünki bizim neft strategiyamızın əleyhinə çıxan qüvvələr ermənilərdir, dünyada mövcud olan erməni lobbisidir və Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyini istəməyən qüvvələrdir, bəzi ölkələrin dairələridir. Bu gün Ermənistanla apardığımız danışıqlar prosesində müşahidə olunan müsbət meyillər həm də bizim neft strategiyamızın uğurla həyata keçirilməsindən irəli gəlir. Bunu hamı bilməlidir. Gələcəkdə bu strategiya Azərbaycana çox böyük, bundan da böyük

faydalar gətirəcəkdir. Biz hələ bu strategiyanın həyata keçirilməsinin ilkin mərhələsində yaşayırıq. Bu hələ ilkin addımlardır. Gələcəkdə Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri işə düşəndən sonra Azərbaycanın iqtisadi potensialı daha da güclü olacaqdır.

N ə b i M u x t a r o v (*Füzuli Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı*): Zati-aliləri, hörmətli cənab Prezident!

Füzuli rayonu əhalisinin Sizə minnətdarlığını yetirərək, onların birmənalı şəkildə Sizin ətrafınızda birləşdiklərini, Sizin xəttinizi müdafiə etdiklərini, Sizə sədaqətlərini əməli işləri ilə sübut etməyə hazır olduqlarını bildirirəm.

Füzuli rayonu ərazisinin 1382 kvadratkilometri işğal olunmuşdur, 106 min əhali məcburi köçkün kimi, Bakı şəhərində və respublikanın bütün rayonlarında müvəqqəti məskunlaşmışdır.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin 1993-cü ilin sonu və 1994-cü ilin əvvəlində Füzuli rayonuna gəlməsi həmin vaxt xaos vəziyyətə olan ordunun mütəşəkkilliyini, ruh yüksəkliyini təmin etmiş, 21 kənd və Horadiz qəsəbəsi işğaldan azad edilmişdir. 139 min hektar ərazidən 30 min hektarı işğaldan azad edilib, onun da 26 min hektarından istifadə olunur.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin diqqət və qayğısına güvənən füzulililər, hətta bilavasitə cəbhə xətti yaxınlığında olan kəndlərin əhalisi də geri qayıtmağa başlamışdır. Hazırda rayonun 106 min nəfər əhalisindən 54 min nəfərə qədəri işğaldan azad olunmuş ərazidə yaşayır. Mühəribədən əvvəlki statistikaya görə, həmin ərazilərdə 28 min nəfər yaşamışdır. Alxanlı, Şükürbəyli, Mirzənağılı kəndlərində əhali cəbhə xəttindən 300–500 metr məsafədə yaşayır və əkib-becərir.

İşğaldan Azad Olunmuş Ərazilərin Bərpa və Yenidən Qurulması Agentliyinin xətti ilə indiyə qədər 4 minədək ev, mənzil bərpa olunmuş, Dövlət Neft Fondunun vəsaiti hesabına 2 min evdən ibarət 10 qəsəbə, Norveç Qaçqınlar Şurası beynəlxalq humanitar təşkilatının xətti ilə 150 daş evdən ibarət olan 1 qəsəbə salınmışdır.

Bununla belə, məcburi köçkünlər özləri çiy kərpicdən, qarğından 7 yaşayış düşərgəsi salmışlar və faktiki olaraq orada 5 mindən çox əhali yaşayır.

İşğaldan azad edilmiş ərazidə 21 məktəb binası Avropa standartlarına uyğun təmir olunmuş və 8 yeni məktəb binası tikilmişdir. Bundan başqa, 100 çarpayılıq xəstəxana binası, doğum evi, 9 feldşer-mama məntəqəsi, mədəniyyət evi, rabitə xidməti üçün bina bərpa olunmuşdur.

İcməli və suvarma suyu, elektrik enerjisi ilə təminat mühərribədən əvvəlki illərlə müqayisədə daha yaxşı səviyyəyə çatdırılmışdır.

Ağcabədidən gələn elektrikötürmə xətti Şükürbəyli yardımçı stansiyasına birləşdirilibdir. Bu, böyük yardımçı stansiyadır, Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan işğaldan azad olunduqda onları elektrik enerjisi ilə təmin etmək üçün ilkin variant yaratmışdır. Ağcabədi xətti də birləşdirilib istifadəyə qoşulsa, Füzulidə fasiləsiz olaraq elektrik enerjisi təminatı həll edilir.

İşğaldan azad olunmuş ərazidə torpaq islahatı aparılaraq, 5250 ailəyə torpaq payı verilmiş, 300-dən artıq fermer təsərrüfatı yaradılmışdır. Hazırda rayonda hər il 20 min tondan artıq taxıl, 16 min tondan çox bostan-tərəvəz, 1200 ton pambıq, 2500 tondan çox kartof istehsal olunur.

Ərazidə məcburi köçkünlər 60 min başdan artıq qoyun-quzu, 20 min başdan çox qaramal saxlayırlar.

İndiyə qədər 678 iş yeri açılmışdır. 2000 başdan artıq ətlik və südlük qaramal saxlanacaq kompleksin yaradılması, 700 hektar sahədə sahibkarlar vasitəsilə üzüm bağları salmaq planlaşdırılmışdır. Bu işləri İqtisadi İnkişaf Nazirliyi ilə başa çatdıracağımız halda, əlavə olaraq 1500-dən artıq iş yeri açılacaqdır.

Geri qayıdan məcburi köçkünlərin, xüsusilə Horadiz qəsəbəsində yaşayanların sosial şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün İranla sərhəddə keçid məntəqəsi, gömrük xidməti fəaliyyət göstərməli idi. Bu məsələ dəfələrlə gündəliyə gətirilsə də, hələ həll edilməmişdir.

Hazırda əhalinin qayıdışı davam edir, bununla əlaqədar daha 2300 evdən ibarət qəsəbələrin tikilməsi və 1000-ə qədər fərdi evin bərpası üçün Dövlətqacqınkomla birlikdə hazırlıq işi görürük.

Mövcud problemlərdən biri Yuxarı Mil kanalının qurtaracağına yaxın hissədə 4 kilometrə yaxın məsafədə suötürmə qabiliyyəti çox aşağı olduğuna görə 635 hektar əkin sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməməsidir. Bunu həll etmək üçün əlaqədar təşkilatlar qarşısında məsələ qaldırılmış, lakin vəsait olmadığından indiyədək həll edilməmiş qalmışdır.

Əhalinin sosial vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün Araz çayı üzərində müharibədən əvvəl fəaliyyət göstərən keçid məntəqəsinin açılması da qarşıda duran məsələlərdəndir.

Hesablamalara görə, Yuxarı Mil kanalının Bala Bəhmənli kəndi ərazisində 200 metrədən çox yüksəklikdən sürətli axını orada 24 meqavat gücündə su elektrik stansiyası tikməyə imkan verir. Enerji qıtlığını aradan qaldırmaq üçün onun tikilməsi məqsəduyğun olardı.

Hörmətli cənab Prezident!

Razılıq hissi ilə bildirirəm ki, Sizin gündəlik qayğınızın və diqqətinizin əməli nəticəsi olaraq, respublikada qaçqın və məcburi köçkünlərə aid hər hansı məsələnin həlli üçün Prezidentin İcra Aparatına, Nazirlər Kabinetinə və istənilən nazirliyə, komitəyə, təşkilata edilən müraciətlərə dərhal baxılır və mümkün olan bütün məsələlər həll olunur.

Hörmətli cənab Prezident!

Füzulililər Sizin qayğınızı daim hiss edirlər və buna əməli işlərlə cavab vermək üçün öz mütəşəkkilliklərini nümayiş etdirməyə həmişə hazırdırlar. Onlar qarşıdan gələn parlament seçkilərində ən layiqli namizədlərin Milli Məclisə seçilməsi üçün seçki məntəqələrinə gələrək, şəffaflıq və demokratiya şəraitində öz iradələrini sərbəst şəkildə ifadə edəcəklər.

İ l h a m Ə l i y e v: Füzuli rayonu əhalisinin, demək olar ki, yarısı öz ərazisində yaşayır?

Nəbi Muxtarov: Bəli. Onların sosial şəraiti, yaşayışı digər yerlərdə olanlardan qat-qat yaxşıdır. Onlar orada əkir, becərir, maldarlıqla məşğul olur, özləri qazanıb dolanırlar.

İlham Əliyev: Bu çox yaxşıdır. Amma əlavə nə kimi kömək lazımdır?

Nəbi Muxtarov: Cənab Prezident, Dövlətqaçqınkomla məsələlər müəyyən mərhələyə qədər həll olunubdur. 2300 evdən ibarət qəsəbələri tikmək, oraya əlavə 10 min nəfər qayıdır.

İlham Əliyev: 2300 ev bizim proqramda var?

Əli Həsənov: Saatlı, Sabirabad çadır şəhərciklərinin ləğvi ilə əlaqədar planda nəzərdə tutulubdur.

İlham Əliyev: Nəzərdə tutulub ki, Füzulidə tikilsin. Oradakılar Füzulidən olan köçkünlərdir?

Əli Həsənov: Saatlı və Sabirabadda Füzuli və Cəbrayıldan olan köçkünlər məskunlaşıblar.

İlham Əliyev: Yəni bu, proqramda nəzərdə tutulub?

Nəbi Muxtarov: Bəli, 567 evdir. Fin evlərində yayda və qışda yaşamaq çətindir.

İlham Əliyev: Elektrik enerjisi ilə təminat necədir?

Nəbi Muxtarov: Elektrik enerjisi ilə təminat yaxşıdır.

İlham Əliyev: Yox, yayda yaxşıdır, bəs qışda?

Nəbi Muxtarov: Cənab Prezident, respublikada olan çətinliklə əlaqədar digər rayonlara nisbətən Füzuli rayonunun vəziyyəti yaxşıdır. Qaldırdığımız məsələlərə çox operativ münasibət göstərilir. Yayda təchizat daha da yaxşılaşır, rayonda xili şəbəkələr və xətlər tam normal vəziyyətdədir. Elektrik enerjisi Əli Bayramlıdan və Bakıdan kəsilməsə, bu sarıdan çətinlik yoxdur. Amma müəyyən çətinliklər bizə də təsir edir.

İlham Əliyev: Biz onları tədricən aradan qaldıracağıq. Siz su elektrik stansiyasının tikintisinə toxundunuz. Bu nə məsələdir?

Ətibar Pirverdiyev (*«Azərenerji» SC-nin prezidenti*): Cənab Prezident, 2000-ci ildən kiçik su elektrik stansiyaları özəlləşdirməyə açıldı. Yəni, o məsələ ilə «Azərenerji» məş-

ğul deyildi. Ancaq yeni su elektrik stansiyasının tikintisi məsələsini öyrənib Sizə məruzə edərək.

İlham Əliyev: Öyrənin. Əli müəllim, Horadiz keçid məntəqəsi haqqında siz mənə demişdiniz. Mən İqtisadi İnkişaf nazirinə tapşırıq vermişdim. Orada vəziyyət niyə dəyişməz olaraq qalır? İran tərəfinin münasibəti necədir?

Fərhad Əliyev (*İqtisadi İnkişaf naziri*): Cənab Prezident, ümumiyyətlə, bununla bağlı Xarici İşlər Nazirliyi əlaqə saxlayır.

İlham Əliyev: Əlaqə saxlamaq lazımdır. Çünki bu çox vacibdir. Hər halda, çalışmaq lazımdır ki, buna nail olaq.

Başqa narahat edən problemlər nədir?

Nəbi Muxtarov: Cənab Prezident, insanların yaşayışı üçün ulu öndərimizin göstərdiyi qayğı Sizin tərəfinizdən davam etdirilir. Etiraf edirəm ki, Sizin tapşırığınızla, fərmanınızla hər dəfə verilən 30 min manat yardım orta hesabla hər bir məcburi köçkün ailəsindən bir nəfərin həmişə maaş alması deməkdir. İndi bir nəfərin ziyalı səviyyəsində maaş alması onun dolanışığını təmin edir.

Əli Həsənov, Fərhad Əliyev rayonda olublar. Füzuli rayonunda ələbaxımlılıq yoxdur və rayonumuzun yaşayış səviyyəsi normal rayonların yaşayış səviyyəsi ilə müqayisə olunan tərzdədir. Bu Sizin qayğınızın nəticəsidir. Onlar Sizin bu qayğınızı çox yüksək qiymətləndirirlər. Çox mütəşəkkildirlər. Etiraf edirəm ki, camaat içərisində müxalifət söhbəti çox kəskin şəkildə dəf olunur.

İlham Əliyev: Biz plastik kartlara nə vaxt keçəcəyik? «Kapital Bank»ın idarə heyətinin sədri buradadır. Gərək biz bu müavinətləri plastik kartlar vasitəsilə ödəyək ki, xoşagəlməz halların qarşısını alağ.

Rauf Rzayev (*«Kapital Bank»ın sədri*): Cənab Prezident, 28 rayonda infrastruktur tam yaranmışdır, yəni orada bankomatlar quraşdırılıbdır.

İlham Əliyev: Qaçqınlar-köçkünlər ondan necə istifadə etsinlər? Orada bankomatı harada quraşdıracaqsınız?

Rauf Rzayev: Bu günə kimi sifariş əsasında həmin 28 rayona plastik kartlar verə bilərik, yəni dövlət tərəfindən ayrılan vəsaitləri plastik kart vasitəsilə verə bilərik.

İlham Əliyev: Bu verilir?

Əli Həsənov: Cənab Prezident, 7 dollar hesabı ilə bu xərc 1 milyon dollar edir. Bu barədə Maliyyə Nazirliyinə məktub göndərmişəm. Maliyyə Nazirliyi araşdırır ki, bunu necə etsin.

İlham Əliyev: 7 dollar haradandır?

Rauf Rzayev: Kartın maya dəyəri 5 dollar 60 sentdir. Digər xərclər də var.

İlham Əliyev: Bu, böyük məbləğ deyil, hökumət onu ödəyə bilər. Əsas odur ki, bu proses başlasın.

Əli Həsənov: Onlar başlaya bilərlər.

İlham Əliyev: Başlayın, biz o vəsaiti ödəyərik, tezliklə başlamaq lazımdır.

Cəbrayıl Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Mahmud Quliyevə söz verilir.

Mahmud Quliyev: Möhtərəm Cənab Prezident!

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Biləsuvar rayonunun 5 çadır düşərgəsində məskunlaşmış 20 min nəfərə yaxın məcburi köçkünlərimizlə Sizinlə birlikdə 1998-ci ilin oktyabr ayında görüşərkən bildirmişdi ki, ölkənin iqtisadi imkanları yarandığıca onların sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlər görüləcəkdir. Bunun nəticəsi olaraq, həmin çadırların ləğvi ilə bağlı məlum fərmanı imzaladı. Fərman imzalandıqdan 12 gün sonra başlayan leysan yağışları nəticəsində yaranmış fəlakəti aradan qaldırmaq üçün ulu öndərimiz istirahət günü olmasına baxmayaraq, gecəyarısına qədər iş yerindən getmədi, ətraf rayonları, dövlət qurumlarını və humanitar təşkilatları səfərbər etdi, acınacaqlı vəziyyəti aradan qaldırdı. Ümummilli liderimizin qəti göstərişinə əsasən, yeni qəsəbələr vaxtından 1 il 4 ay əvvəl tikilərək məcburi köçkünlərin istifadəsinə verildi. Beləliklə, o dahi insanın neft strategiyasından ilk bəhrələnenlər məhz məcburi köçkünlər oldular.

Cənab Prezident!

Biz çox həsrətlə gözləyirdik ki, ulu öndərimiz memarı olduğu yeni qəsəbələrin açılışında özü iştirak etsin. Ancaq təəssüflər olsun ki, tale bu xoş məramı nə ulu öndərimizə, nə də onu həsrətlə gözləyən biz köçkünlərə qismət etdi. Lakin biz bununla təsəlli tapdıq ki, həmin qəsəbələrin açılışında ulu öndərimizin siyasi xəttinin ən layiqli davamçısı, həmin dövrdə ölkə prezidentliyinə namizəd kimi, şəxsən Siz iştirak etdiniz və seçicilərlə ilk görüşünüzü də buradan başladınız. Bu görüş bizim üçün yüksək diqqət və qayğının bir nümunəsi olmaqla bərabər, həm də Sizin üçün seçkiqabağı sayalı görüşlərin başlanğıcı oldu. Sizə bildirmək istəyirəm ki, qəsəbələrdəki cəbrayilli seçicilər verdikləri sözə şərəflə əməl edərək, 96 faiz Sizi dəstəklədilər, hətta oradakı müxalifət də Sizə səs verdi.

12 minə yaxın məcburi köçkünün məskunlaşdığı həmin qəsəbələrdə hazırda sağlam əhval-ruhiyyə vardır. Onlar öz problemlərinin həlli ilə məşğuldurlar. Həmin qəsəbələrdə istifadəyə verilmiş sosial obyektlərin, idarə və müəssisələrin fəaliyyətinin bərpa edilməsi hesabına 700-dən çox iş yerləri açılmışdır. Məcburi Köçkünlərin Sosial İnkişaf Fondunun mikrokreditləri hesabına çörək sexləri, xırda fermer təsərrüfatları və bir sıra obyektlər yaradılması nəticəsində 300 nəfərdən çox cəbrayilli köçkün işlə təmin edilmişdir.

Hazırda əhalimizin şəxsi təsərrüfatlarında 92 min başdan çox dəvər, 8500 başdan çox qaramal, 100 min başdan çox ev quşları və 500 başadək dəvə saxlanılır.

Muğan qışlaqlarında hələ 1906-cı ildə çəkilmiş, lakin yararlı vəziyyətə düşməyindən istismar edilməyən 28 kilometr uzunluğunda suvarma kanalı bərpa olunaraq istifadəyə verilmişdir.

Cənab Prezident!

Sizə hesabat verərək bildirirəm ki, bu işlər Sizin 600 mindən çox yeni iş yeri açılacağı barədə vədinizin yerinə yetirilməsinin əyani təzahürüdür. Hazırda bu işlər sürətlə davam etdirilir. Qəsəbələrdə məskunlaşmış 2560 ailənin hər birinə 0,12 hektar hə-

yətyanı sahə, 0,60 hektar pay torpaqlarının verilməsi və hər ailəyə 1 milyon manat əvəzsiz maliyyə yardımı edilməsi nəticəsində əhalinin ərzağa olan tələbatı ödənilir. Kənd rayonlarında yeni iş yerlərinin açılması deyəndə, biz hesab edirik ki, kəndli üçün əsas iş yeri torpağın becərilməsi, onun şəxsi təsərrüfatının inkişaf etdirilməsidir. Bu baxımdan həmin qəsəbədə yaşayan əhalinin 5000 nəfərdən çoxu yeni iş yerləri ilə təmin edilmiş hesab olunur. Qəsəbədə bir qarış da əkin sahəsi boş qalmadığından, hər hektardan 50–60 sentner hesabı ilə 6000 tondan çox taxıl məhsulu götürüləcəyi gözlənilir.

Lakin biz xahiş etmək istəyirik ki, Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən məcburi köçkünlərə iri istehsal sahələri, fermer təsərrüfatı yaratmaq üçün kredit yarmarkalarının biri bilavasitə həmin qəsəbələrdə keçirilsin. Heç bir əmlakı olmayan məcburi köçkünlərin girov qoymaq qaydalarında güzəştə getsinlər. Torpağa bağlı insanların kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı ilə məşğul olmaları üçün əvəzsiz texnika verilməsinə ciddi ehtiyac vardır. Cənab Prezident, məcburi köçkünlər adından Sizə minnətdarlığımızı bildiririk ki, müşavirənin gedişində bu məsələnin həlli üçün lazımi göstəriş verdiniz.

Qəsəbə sakinlərinin hamısı cəbrayılı məcburi köçkün olduğundan, bütün xidmətlər Cəbrayıl rayonunun təşkilatları tərəfindən göstərilir və bu, müsbət nəticəsini verir. Yalnız icra nümayəndəlikləri Biləsuvar rayonuna aiddir. Maliyyə Nazirliyinə etdiyimiz bütün müraciətlər öz müsbət həllini tapır, lakin icra nümayəndəliklərinin Cəbrayıl rayon büdcəsində nəzərə alınması üçün Sizin razılığınız lazımdır.

Ulu öndərimizə ehtiram əlaməti olaraq, bizim təşəbbüsumüzlə, Rəbitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin maliyyə dəstəyi ilə ümummilli liderimizin adını daşıyan mədəniyyət və istirahət parkı salınmışdır və o, məcburi köçkünlərimizin ən müqəddəs saydıqları yerlərdən birinə çevrilmişdir. Qəsəbədə yeni ailə quranlar ilk növbədə oranı ziyarət edirlər.

Möhtərəm cənab Prezident!

Bu ilin ən mühüm siyasi kampaniyası növbəti parlament seçkiləridir. Sizin cərəncamınıza uyğun olaraq, seçicilərin öz iradələrini şəffaf, demokratik şəkildə ifadə etmələrinə şərait yaradılacaq və onlar öz layiq bildikləri namizədlərə səs verəcəklər.

Cənab Prezident, respublikanın 58 şəhər və rayonunun 2000 yaşayış məntəqəsində məskunlaşmış 60 mindən çox cəbrayılı məcburi köçkünün ümumi fikrini ifadə edərək bildirirəm ki, bütün cəbrayılılar ulu öndərimizin ideyalarına və onun siyasi xəttinin layiqli davamçısı olan Sizə həmişə sadıqdırlar. Sizin yeritdiyiniz daxili və xarici siyasəti dəstəkləyir və müdafiə edirlər. Bütün cəbrayılılar inanırlar ki, Sizin apardığınız uğurlu siyasət nəticəsində torpaqlarımız düşmən tapdağından azad ediləcək, bütün məcburi köçkünlərimiz öz doğma yurdlarına qayıdacaq və özünüzün dediyiniz kimi, Siz Cəbrayıla qonaq gələcəksiniz.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Kredit yarmarkasının keçirilməsi ilə bağlı planlarınız varmı?

F ə r h a d Ə l i y e v: Cənab Prezident, sərhəd bölgələrində keçiririk.

İ l h a m Ə l i y e v: Bilirəm, Ağdamda, Füzulidə keçirmisiniz. Amma yaxın zamanlarda bu qəsəbədə də keçirin. Çalışın keçirin ki, orada da imkanlar yaransın.

F ə r h a d Ə l i y e v: Cənab Prezident, bir problem var, icra hakimiyyətinin başçısı da o məsələyə toxundu. Rayonlarda girovqoyma problemi var. Çünki rayonda olan adamın girovu onun torpağıdır, yaxud evidir. Rayondakı adam evini daha baha qiymətləndirir, bank isə onun bu şərtini qəbul etmir. Bank özəldir, krediti istehsala verməlidir. Torpağın qiyməti bugünkü bazar qiyməti ilə uyğun deyildir. Bu, bazara uyğunlaşmalıdır. Onda bank buna kredit verir, torpağı girov götürür. Amma girovsuz kredit verilməsi problemdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Bunu tənzimləmək lazımdır. Hesab edirəm ki, burada gərək bazar prinsipləri əsas götürülsün. Biz indi bazar iqtisadiyyatı əsasında yaşayırıq. Hər şeyin qiyməti

var. Gərək qiymət reallığı da əks etdirsin. Uyğunsuzluğu aradan götürmək lazımdır.

Fərhad Əliyev: Bu uyğunsuzluq aradan götürülsə, kreditlərin verilməsi də asanlaşar, banklar kreditləri daha rahat verə bilərlər. Əslində onda kredit girovsuz yox, girovla olacaq, mülkiyyətə uyğun girov götürüləcək, kredit veriləcəkdir.

İlham Əliyev: Kiminsə başqa sözü var?! Yoxdur.

YEKUN NİTQİ

Faydalı müzakirə aparıldı, bu günə qədər görülmüş işlər haqqında məlumat verildi. Ən önəmlisi odur ki, həm mövcud problemlər diqqətə çatdırıldı, həm də gələcək planlar haqqında fikir mübadiləsi aparıldı.

Burada qaldırılmış bütün məsələləri biz operativ qaydada həll edəcəyik. Yenə də demək istəyirəm ki, Dövlət Proqramında hər şeyi nəzərdə tutmaq mümkün deyildir. Ancaq biz bu məsələləri operativ qaydada həll etməliyik. Lazımı vəsait də ayrılacaqdır. Bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatı elə sürətlə inkişaf edir ki, bizdə maliyyə qıtlığı yoxdur, əksinə, əlavə vəsaitlər yaranıb. Əlbəttə ki, ilk növbədə, bu vəsaiti Azərbaycanda ən çətin, ən ağır şəraitdə yaşayan insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşmasına yönəltməliyik.

Bütün məsələlər öz həllini tapacaq və hesab edirəm ki, bu müşavirənin yaxşı təsiri olacaqdır. Bundan sonra da bütün məsələlər gərək operativ qaydada öz həllini tapsın. Əgər əlavə vəsaitə ehtiyac olarsa, biz bunu təmin edəcəyik.

2006-cı ilin büdcəsi 2005-ci illə müqayisədə daha da böyük olacaqdır. Bizim imkanlarımız artır, iqtisadiyyatımız inkişaf edir, ümumi daxili məhsul təxminən 18–20 faiz artacaqdır. Ancaq 2006-cı ilə qədər əgər əlavə məsələlər ortaya çıxsın, biz onu da operativ həll etməliyik.

Biz bu gün daha çox iqtisadi, sosial məsələlərə toxunduq. Bu da təbiidir. Çünki hər şey iqtisadiyyatdan asılıdır. Hər bir dövlət-

tin gücü onun iqtisadi potensialından asılıdır. Məhz buna görə biz bu məsələyə çox ciddi diqqət göstəririk. Həm regionlarda gedən abadlıq, quruculuq işləri, yeni iş yerlərinin açılması, həm də Azərbaycanda iqtisadi islahatların davam etdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılır. Ancaq eyni zamanda, biz humanitar məsələləri də yaddan çıxarmamalıyıq. Bu sahəyə də çox ciddi diqqət göstərilməlidir. Xüsusilə təhsil, səhiyyə məsələlərinə və bu sahələrdə olan problemlər öz həllini tapmalıdır. Xüsusilə təhsil sahəsində. Çünki bizim uşaqlarımız gərək yaxşı, təmir olunmuş məktəblərdə oxusunlar. O cümlədən səhiyyə ocaqlarının təmiri də nəzərdə tutulmalıdır. Biz gərək bu məsələlərə də həmişə diqqət yetirək.

Yeni salınmış qəsəbələrdə bu öz əksini tapır. Bu stenddə də bunu görürük. Ən müasir avadanlıqla təchiz olunmuş tibb məntəqələri və məktəblər. Əlbəttə, indi yeni tikiləcək qəsəbələr də buna bənzər səviyyədə olacaqdır. Ancaq bu bizim ümumi problemimizdir.

Bu günə qədər Azərbaycanın iqtisadi inkişafı, iqtisadi potensialı bizə imkan vermirdi ki, bu sahələrdə olan problemləri həll edək. Avadanlıq köhnəlib, uzun illər təmirsiz qalıbdır. Müstəqillik əldə olunandan sonra ilk illərdə Azərbaycanın iqtisadi vəziyyəti bizim hamımıza tanışdır və bəllidir. Ancaq son illərdə iqtisadi potensial gücləndikcə, bizim imkanlarımız daha da genişlənir. İlk növbədə, yeni yaranmış imkanları biz gərək əhalini daha çox narahat edən sahələrə, insanların sıx ünsiyyətdə olduğu sahələrə yönəldək.

Humanitar sahələrə böyük diqqət göstərilməlidir. Bu ilin büdcəsində bu sahəyə ayrılan xərclər çox böyük həcmdə artıb. Amma bu bizi yenə də qane etmir. Əminəm ki, gələn ildən bizim iqtisadi potensialımız gücləndikcə, daha da böyük imkanlar yaranacaqdır.

Mən bütövlükdə razıyam ki, bu müşavirə çox işgüzar, səmərəli şəkildə aparıldı, göstərişlər verildi və əsas məsələ mövcud olan problemlərin həllində daha da fəal olmaqdan ibarətdir. Mən bu məsələni daim diqqətdə saxlayıram və maraqlanıram.

Dövlətqaçqınkomun rəhbəri Əli Həsənovla da əlaqə saxlayıram. Mənə bütün məlumatları verir, məruzələr edir. Bu, gələcəkdə də belə olacaqdır. Bütün dövlət qurumları, dövlət şirkətləri bu məsələyə diqqətlərini əsirgəməməlidirlər. Bilməlidirlər ki, bu bizim üçün ən vacib, ən əsas məsələdir.

Mən bir daha demək istəyirəm, heç şübhə etmirəm ki, bizim doğma torpaqlarımız işğalçı qüvvələrdən azad olunacaq, soydaşlarımız öz doğma torpaqlarına qayıdacaqlar. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edəcək və Azərbaycan vətəndaşları rahat, firavan həyat yaşayacaqlar.

Sağ olun!